

Nr 2

Justitieutskottets betänkande i anledning av propositionen 1974:20 med förslag till ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1974:20 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om beräkning av strafftid m. m.,
2. lag om kriminalvård i anstalt,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 25–26.

I samband med propositionen behandlar utskottet sju i anledning av propositionen väckta motioner, 1974:1600 och 1974:1602 – 1974:1607. Motionsyrkandena redovisas nedan på s. 23–25.

Olika organisationer har inför utskottet utvecklat sin syn på den föreslagna lagstiftningen. I ärendet har till utskottet också inkommit ett flertal skrifter från organisationer och enskilda.

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om beräkning av strafftid m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt skall befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Befordran av dom till verkställighet m. m.

2 § Har den som dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen verkställas i denna del utan hinder av att åklagare eller målsägande fullföljt talan mot domen.

Dom som avses i första stycket får även i andra fall än som sägs där verkställas utan hinder av att domen ej vunnit laga kraft. Härom är särskilt stadgat.

3 § Dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering får även verkställas, om den dömde före fullföljdstidens utgång i den ordning som anges i denna lag avger förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring).

4 § Den som är häktad får avge nöjdförklaring inför styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befattningshavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstades, får förklaringen avges inför den som är i hans ställe. I fråga om häktad som förvaras på rättspsykiatrisk klinik kan Kungl. Maj:t förordna att nöjdförklaring i vissa fall skall avges inför närmaste polismyndighet.

Nöjdförklaring som avses i första stycket gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömde (domsbevis), samt den dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten

eller på annat sätt delgavs honom. Den dömda skall om möjligt beredas tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Den som får taga emot nöjdförklaring enligt första stycket skall så snart det kan ske erinra den dömda om hans rätt att avge nöjdförklaring samt upplysa den dömda om när och hur det kan ske. Det åligger honom vidare att den dag, då nöjdförklaring först kan avges, efterhöra om den dömda vill avge sådan förklaring.

5 § Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om den som undergår fängelse eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

6 § Den som icke är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt får avge nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte eller den som är i sådan befattningshavares ställe eller inför polismyndighet. Den som fullgör militärtjänstgöring får avge nöjdförklaring även inför befattningshavare vid krigsmakten, som har bestraffningsrätt över honom i disciplinmål.

Nöjdförklaring enligt första stycket får avges endast om den som vill avge förklaringen överlämnar dom eller domsbevis till den som skall taga emot förklaringen.

7 § När nöjdförklaring avges, skall vittne närvara. Den som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom på den handling på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall underskrivas även av den dömda och vittnet.

8 § Nöjdförklaring som avgivits enligt denna lag får icke återtagas. Har den dömda fullföljt talan mot domen i vad han därigenom dömts till fängelse, ungdomsfängelse eller internering, skall denna talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

9 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering häktad eller är han intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd i annat mål när domen får verkställas, skall styresmannen vid den kriminalvårdsanstalt där han är intagen eller föreståndaren för det häkte eller chefen för den rättspsykiatriska klinik där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, den befattningshavare som har uppsikt över häktet omedelbart befordra domen till verkställighet.

Förvaras den som är häktad i målet ej i kriminalvårdsanstalt, skall han för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömda häktad i annat mål när domen får verkställas och förvaras han ej i kriminalvårdsanstalt, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

10 § Är den som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering icke häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt när domen enligt 2 §

första stycket får verkställas, skall kriminalvårdsstyrelsen förelägga honom att senast viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt, där domen skall verkställas.

Kan det befaras att den dömda avviker eller efterkommer han icke föreläggande enligt första stycket, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av kriminalvårdsstyrelsen låta förpassa honom till anstalten.

Avger den dömda nöjdförklaring inför styresman vid kriminalvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte, skall den som tager emot förklaringen omedelbart befordra domen till verkställighet. Avger den dömda nöjdförklaring inför polismyndighet eller befattningshavare vid krigsmakten, skall den som tager emot förklaringen låta förpassa den dömda till kriminalvårdsanstalt enligt bestämmelser som kriminalvårdsstyrelsen meddelar. Befattningshavare vid krigsmakten skall begära biträde av polismyndigheten i orten för att verkställa förpassningen.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

11 § Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

12 § Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter, får kriminalvårdsstyrelsen på ansökan av den som dömts till fängelse och icke är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt vad ovan är föreskrivet i denna lag får verkställas. Föreligger synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Uppskov får ej beviljas, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker. Uppkommer anledning till sådant antagande sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Visar den dömda innan verkställigheten börjat att han givit in ansökan om uppskov och har ej uppskov tidigare sökts i målet, skall verkställigheten anstå i avvaktan på kriminalvårdsstyrelsens beslut.

13 § Har någon dömts till fängelse och visar han innan verkställigheten börjat att till Kungl. Maj:t ingivits ansökan att han av nåd skall befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter eller disciplinstraff, villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, skall, om han ej är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt samt nåd ej tidigare sökts i målet, verkställigheten anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock ej, om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker.

14 § Kungl. Maj:t äger för annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställigheten av dom beträffande den som dömts till fängelse och icke är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt.

15 § Om fängelse, ungdomsfängelse eller internering börjat verkställas och högre rätt i stället dömer till annan av dessa påföljder eller förlänger tiden för fängelse, skall verkställigheten fortsätta enligt den tidigare domen till dess den dömden avger nöjdförklaring i fråga om den nya domen eller denna på annan grund får verkställas.

16 § Bestämmelserna i 2–11 och 15 §§ äger motsvarande tillämpning när domstol förordnar om återintagning i anstalt av den som dömts till ungdomsfängelse eller internering.

17 § Förordnas i dom på skyddstillsyn om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, äger 2, 9–11 och 15 §§ motsvarande tillämpning. I sådant fall skall även 3 § äga motsvarande tillämpning, om den dömden har avgivit nöjdförklaring enligt 38 kap. 1 § brottsbalken. Meddelas under prövotiden förordnande om sådan behandling, äger bestämmelserna i 2–11 och 15 §§ motsvarande tillämpning.

18 § Häktas den som undergår fängelse, ungdomsfängelse, internering eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

Beräkning av strafftid m. m.

19 § Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § intages i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertages av polismyndighet för förpassning.

Tid, under vilken den dömden hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

20 § För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden fyra månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning, samt den strafftid som då återstår.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, skall anmälan därom göras till kriminalvårdsstyrelsen som har att förordna i ärendet.

21 § Förekommer till verkställighet fängelse i högst fyra månader, skall vid beräkning av strafftiden omräkning ske till dagar, därvid månad skall anses utgöra trettio dagar. Antalet dagar skall läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Skall tid för fängelse räknas efter månad eller år, skall den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas anses som slutdag. Finns ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår även dagar i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd endast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av tid för fängelse del av månad, anses månaden utgöra trettio dagar. Del av dag bortfaller.

22 § Har domstol enligt 33 kap. 5–7 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

23 § Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, skall det antal dagar avbrottet varat läggas till slutdagen.

Som avbrott anses icke att den som undergår fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Genom beslut enligt lagen (1974:000) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

24 § Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad, skall återstoden av straffet anses som nytt straff vid beräkning av tiden.

25 § Skall dom på fängelse verkställas sedan den dömden börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, skall strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen.

26 § Skall dom på fängelse och beslut om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall behandlingen övergå till fängelse i två månader. Har behandlingen påbörjats, när domen på fängelse skall verkställas, avräknas tid motsvarande den under vilken behandlingen pågått. Den tid av behandlingen, som skall avräknas, anses vid beräkning av tid för villkorlig frigivning utgöra fängelse.

Skall flera förordnanden om behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken verkställas samtidigt, skall tiden för behandlingen beräknas efter det förordnande som först börjat verkställas.

27 § Bestämmelserna i denna lag om beräkning av tid för fängelse gäller i tillämpliga delar i fråga om tid för behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

Övriga bestämmelser

28 § Beslut enligt denna lag meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.

29 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot kammarrättens beslut i fråga som avses i 12 § får talan ej föras.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

2 Förslag till Lag om kriminalvård i anstalt

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser kriminalvård i anstalt efter dom på fängelse, ungdomsfängelse eller internering eller förordnande enligt 28 kap. 3 § brottsbalken om behandling i anstalt.

Vad som föreskrives i lagen om den som dömts till fängelse gäller även den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter.

2 § Kriminalvårdsstyrelsen leder och har inseende över kriminalvården i anstalt.

3 § Kriminalvårdsanstalt är rixanstalt eller lokalanstalt.

Rixanstalt, lokalanstalt eller avdelning av anstalt är öppen eller sluten.

Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, förordnar vilka anstalter som är rixanstalter eller lokalanstalter och vilka anstalter eller anstaltsavdelningar som är öppna eller slutna.

Vad nedan i denna lag sägs om öppen eller sluten anstalt gäller även öppen eller sluten avdelning av anstalt.

4 § Kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersättes bör verksamheten från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid.

5 § Kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. I den mån ett förverkligande av vårdens syfte kräver insatser av andra samhälleliga organ, skall erforderlig samverkan ske med företrädare för sådant organ.

Vid planläggningen av den intagnes behandling skall samråd äga rum med denne. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör samråd ske även med hans närstående. Den intagne skall beredas tillfälle yttra sig om tillämnade åtgärder som rör honom särskilt, om ej synnerliga skäl talar däremot.

6 § Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och rixanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering placeras företrädesvis i rixanstalt. När så behövs för en

ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst fyra månader bör företrädesvis vara placerad i riksanstalt.

7 § Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

8 § Vid placering av intagen som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

2 kap. Närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt

9 § Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

Intagen skall visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna. Han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

10 § Intagen skall beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet.

Har intagen behov av undervisning eller utbildning eller av medicinsk-psykologisk eller annan särskild behandling, skall sådan beredas honom under arbetstiden, om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

11 § För att underlätta anpassningen i samhället kan den som är intagen i lokalanstalt medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid anstalt som nu sagts bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger.

12 § Intagen är skyldig att utföra det arbete eller deltaga i den undervisning eller utbildning som ålägges honom.

13 § Intagen skall såvitt det är möjligt beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Om ej hinder möter, skall intagen ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme.

14 § Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skäligen omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid deltaga i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. Därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

15 § Intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle här till i den utsträckning det kan ske.

16 § Vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt skall särskilt eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet samt lämplig bostad. Kommer han att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiskt, socialt eller medicinskt stöd, skall så långt möjligt åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov.

17 § Intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag eller av arbetets särskilda beskaffenhet.

På fritiden får intagen i den utsträckning han önskar det vistas tillsammans med andra intagna, om ej annat följer av bestämmelserna i denna lag. I sluten anstalt får dock gemenskapen mellan intagna på fritid inskränkas, om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till förhållandena på anstalten.

18 § Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om beaktansvärda skäl talar härför.

Läkare skall yttra sig över begäran som avses i första stycket, om möjligt innan ärendet avgöres och annars inom en vecka därefter. Medgivande skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

19 § I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen kräves för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

20 § Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i sluten anstalt får hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket.

Beslut enligt första eller andra stycket skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

21 § Intagen som hålles avskild från andra intagna enligt 19 eller 20 § skall erhålla sådan lätnad i avskildheten som kan ske utan olägenhet.

22 § Innan beslut meddelas om åtgärd enligt 20 § eller vid omprövning av sådant beslut skall utredning ske rörande de omständigheter som inverkar på frågans avgörande. Läkare skall yttra sig i frågan, om möjligt innan åtgärden vidtages och annars inom en vecka därefter.

Över vad som förekommit vid utredning enligt första stycket skall protokoll föras.

23 § Intagen får hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom. Åtgärden får ej bestå under längre tid än säkerheten kräver.

Visar sig andra medel otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, får denne beläggas med fängsel, om säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första eller andra stycket. Över vad som förekommit skall protokoll föras.

24 § I den utsträckning det kan ske utan olägenhet får intagen inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom sysselsättning under fritid.

I övrigt får intagen inneha pengar och skaffa sig eller mottaga varor eller annat enligt särskilda bestämmelser. Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i anstalt, får föreskrivas att de intagna ej utan särskilt medgivande får mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

25 § Brev mellan intagen och svensk myndighet eller advokat skall vidarebefordras utan granskning. Anges brev vara avsänt från svensk myndighet eller advokat och kan skäligen misstänkas att uppgiften är oriktig, får dock brevet granskas, om förhållandet icke kan klarläggas på annat sätt.

26 § Annat brev till eller från intagen än sådant som avses i 25 § får med iakttagande av vad i andra stycket föreskrives granskas, om det är påkallat av säkerhetsskäl.

Brev får granskas, om det finns anledning antaga att det innehåller otillåtet föremål. Vidare får brev granskas stickprovsvis. I slutet anstalt får brev dessutom granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden.

27 § Granskning av brev får ej vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte.

Vid öppning av brev bör den intagne vara närvarande, om det lämpligen kan ske.

Brev som granskats får kvarhållas, om det är påkallat av säkerhetsskäl. Den intagne skall i så fall genast underrättas därom. Är det fråga om ett ankommande brev skall den intagne i den utsträckning det lämpligen kan ske få del av innehållet. Kvarhållet brev skall utlämnas till den intagne så snart ske kan och senast när anstaltsvården upphör, om ej särskilda skäl talar däremot.

28 § Vad i 25–27 §§ är föreskrivet om brev gäller även annat skriftligt meddelande. Bestämmelserna i dessa paragrafer rörande intagen gäller även sammanslutning av intagna.

För psykiatrisk avdelning gäller i stället för 25–27 §§ i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 § lagen (1966:293) om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall. Brev från intagen till svensk myndighet eller advokat skall dock alltid vidarebefordras utan granskning.

29 § Intagen får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat med hänsyn till säkerheten. Vid besök av advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får tjänsteman närvara endast om advokaten eller den intagne begär det.

Som villkor för besök kan av säkerhetsskäl föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

30 § Telefonsamtal mellan intagen och person utom anstalten får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den intagne kan förvägras telefonsamtal som är ägnat att äventyra säkerheten i anstalten eller som

kan motverka hans anpassning i samhället eller eljest vara till skada för honom eller annan.

Om det är påkallat med hänsyn till säkerheten, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den intagnes vetskap. Telefonsamtal med advokat som biträder den intagne i rättslig angelägenhet får icke avlyssnas utan den intagnes medgivande.

31 § Kungl. Maj:t kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

32 § För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan anstalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

33 § Till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt kan intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering beviljas permission under viss längre tid (frigivningspermission).

Den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning icke kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse och den som dömts till internering får ej beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske.

För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

34 § Kan intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antagas underlätta hans anpassning i samhället, kan medgivande att för sådant ändamål vistas utanför anstalten lämnas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. För vistelsen skall ställas de villkor som kan anses erforderliga.

35 § Tid för vistelse utanför anstalt enligt 32, 33 eller 34 § inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

36 § Med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården har de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt

intresse för de intagna. De har också rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Intagen som hålles avskild från andra intagna får dock deltaga i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

37 § Vid sjukdom skall intagen vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan erforderlig undersökning och behandling ej lämpligen ske inom anstalten bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får intagen föras över till allmänt sjukhus.

Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Om det behövs, skall kvinnan i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt första eller andra stycket vistas utom anstalt stå under bevakning eller vara underkastad särskilda föreskrifter.

38 § Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och vård i specialistsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda finns särskilda bestämmelser.

39 § Tid varunder intagen enligt 37 § eller enligt bestämmelse som avses i 38 § vistas utom anstalten inräknas i verkställighetstiden, om ej särskilda skäl talar däremot.

40 § Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, får på hans begäran fortsatt sjukvård i anstalten beredas honom, om det kan anses skäligt.

41 § Medför kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

42 § Vid transport av intagen skall såvitt möjligt tillses att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet.

Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får den intagne vid transport beläggas med fängsel.

Kan befarias att transport medför skada för den intagnes hälsa, skall läkares medgivande till transporten inhämtas.

43 § Intagen skall inställas vid domstol eller vid nämnd som avses i 37 kap. brottsbalken, om domstolen eller nämnden begär det. Begär annan myndighet att intagen skall inställas inför denna, prövar kriminalvårdsstyrelsen om det skall ske. I anslutning till inställelse varom nu är fråga får intagen tillfälligt placeras i allmänt häkte, om det behövs av säkerhetsskäl.

Tiden för inställelse som avses i första stycket inräknas i verkställighetstiden.

Ätals intagen, skall han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av hans talan i målet.

44 § Intagen skall erhålla ersättning, enligt normer som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, för arbete som han utfört, om detta ej skett för egen räkning eller åt arbetsgivare utom anstalten. Ersättning skall utgå även när intagen, enligt vad som bestämts rörande honom, under arbetstid deltagar i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet eller behandling eller bedriver enskilda studier. Kan arbete eller annan verksamhet som berättigar till ersättning ej beredas intagen eller är denne helt eller delvis oförmögen till sådan verksamhet, skall ersättning ändå utgå.

Ersättning för arbete skall bestämmas med hänsyn till den intagnes arbetsinsats, om ej särskilda skäl föranleder annat. För annan verksamhet skall ersättning i regel bestämmas enhetligt.

Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, meddelar föreskrifter beträffande användningen av ersättning enligt första stycket och av annan arbetsinkomst som intagen uppbär.

45 § Har intagen uppsåtligen förstört egendom som tillhör anstalten, får ersättning härför tagas ut av medel som tillkommer honom enligt 44 § första stycket.

Arbetsersättning som för intagens räkning inestår hos kriminalvårdsmyndighet får ej utmätas.

46 § Bryter intagen mot anbefalld ordning eller betar han sig eljest klandervärt, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 47 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

47 § Som disciplinär bestraffning kan

1. den intagne tilldelas varning,
2. den intagne åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar eller,
3. om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet, förordnande meddelas att viss bestämd tid, högst tio dagar, icke skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår.

Atgärd enligt första stycket 2 och 3 får vidtagas i förening.

Vid tillämpning av första stycket 2 skall från tid, varunder den intagne ålägges att vara innesluten i enrum, avräknas tid under vilken han enligt 50 § hållits innesluten i enrum i samband med den utredning som föregått beslutet.

48 § Vid prövning av fråga om disciplinär bestraffning bör beaktas om förseelsen får eller kan bedömas få andra följder för den intagne, särskilt i sådana hänseenden som avses i 11, 32 eller 33 § denna lag.

49 § Föreligger flera förseelser skall disciplinär bestraffning bestämmas gemensamt för samtliga förseelser.

Den som varit innesluten i enrum oavbrutet under sju dagar får på grund av beslut i annat disciplinärende ej på nytt inneslutas i enrum förrän efter ett uppehåll av minst sju dagar.

Genom upprepade förordnanden enligt 47 § första stycket 3 får den tid som icke skall inräknas i verkställighetstiden ej överstiga sammanlagt fyrtiofem dagar eller, beträffande den som undergår fängelse i högst fyra månader eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, sammanlagt femton dagar.

50 § För utredning av disciplinärende och i avbidan på beslut i frågan får intagen tillfälligt hållas innesluten i enrum. Sådant omhändertagande får ej pågå under längre tid än som är oundgängligen nödvändigt och i intet fall längre än sju dagar.

51 § Disciplinärende skall avgöras skyndsamt. Innan beslut meddelas enligt 47 § skall förhör hållas med den intagne. Läkare skall så snart det kan ske yttra sig rörande åtgärd enligt 50 § samt före beslut om inneslutning i enrum enligt 47 §. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall protokoll föras.

52 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet inom anstalten, kan förmåner som enligt lagen tillkommer intagen tillfälligt inskränkas.

53 § Om tillämpning av bestämmelse i denna lag uppenbarligen kan befaras medföra men för intagens kroppsliga eller psykiska hälsa, får den jämkning göras som är påkallad för att förebygga sådant men.

3 kap. Övriga bestämmelser

54 § I frågor som avses i 33 och 34 §§ beslutar

1. den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande intagen som undergår fängelse, dock med undantag för fall som avses i andra stycket,
2. ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse samt
3. interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

Kriminalvårdsnämnden beslutar i frågor som avses i 33 och 34 §§ beträffande intagen som omfattas av förordnande enligt 16 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

55 § Kungl. Maj:t kan förordna att tillämpningen av 33 och 34 §§ får överflyttas från kriminalvårdsnämnden, ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden till den övervakningsnämnd, till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Har i fall som avses i första stycket övervakningsnämnden meddelat beslut, får den intagne påkalla prövning av beslutet hos den centrala nämnd från vilken tillämpningen överflyttats.

I annat fall än som sägs i andra stycket får intagen hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av övervakningsnämnds beslut i frågor som avses i 33 och 34 §§.

56 § I frågor som avses i 35 § såvitt gäller tid för vistelse utanför anstalt enligt 33 eller 34 § beslutar ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse och interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

57 § Övervakningsnämnds beslut enligt denna lag länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

Mot ungdomsfängelsenämndens, interneringsnämndens och kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

58 § Beslut enligt denna lag i annat fall än som avses i 54–56 §§ meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Styrelsens beslut länder till efterrättelse omedelbart, om ej annorlunda förordnas.

59 § Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätt genom besvär. Mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres talan hos Kungl. Maj:t genom besvär.

60 § Kungl. Maj:t kan förordna om överflyttning till tjänsteman inom kriminalvården av övervakningsnämnds befogenhet enligt 54 och 55 §§ samt av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt denna lag i annat fall än som avses i 20 § andra stycket samt i 35 och 39 §§.

61 § Innebär förordnande enligt 60 § att styresman vid anstalt beslutar om disciplinär åtgärd enligt 47 §, skall styresmannens beslut lända till efterrättelse omedelbart, om denne ej annorlunda förordnar. Meddelar styresmannen förordnande enligt 47 § första stycket 3, skall disciplinärendet i dess helhet omedelbart underställas kriminalvårdsstyrelsens prövning.

62 § Den som olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som denne kan skada sig själv eller annan med, dömes till böter eller fängelse i högst ett år, om ej gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen eller hjälper någon eljest intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

63 § Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till intagen eller medföres av den som skall intagas i kriminalvårdsanstalt får omhändertagas. Med omhändertagen egendom skall förfaras på sätt föreskrives i 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Vad som sägs i första stycket gäller i tillämpliga delar även alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som utan att känd ägare finns påträffas inom anstalt.

Bestämmelserna i första och andra styckena får tillämpas även i fråga om injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen egendom, tillfaller kronan.

Om ikraftträdande av denna lag förordnar Kungl. Maj:t med riksdagen.

3 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 26 kap. 5, 7–9 §§, 28 kap. 3 §, 29 kap. 3 §, 30 kap. 4 § och 38 kap. 9 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

5 §

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *fångvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet intagas i *kriminalvårdsanstalt*. Här om är särskilt stadgat.

7 §¹

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivningen ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas *verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.*

8 §²

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5–7 §§ sägs.

¹ Senaste lydelse 1965:620

² Senaste lydelse 1973:43

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §³

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *fångvårdsanstalten* hör.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde *anstalten* hör.

28 KAP.

3 §

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Har den dömda ej fyllt tjugotre år, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Har den tilltalade fyllt aderton år, må rätten, såframt det finnes erforderligt för hans tillrättaförande eller eljest, i domen förordna att i skyddstillsynen skall ingå behandling i anstalt. Sådan behandling skall, enligt vad därom bestämmes under behandlingens gång, pågå minst en månad och högst två månader. *Sedan behandlingen pågått en månad skall den upphöra så snart fortsatt omhändertagande i anstalt ej kan anses erforderligt.* Om behandlingen är i övrigt särskilt stadgat.

Om förhållandena påkalla det, äger rätten besluta att förordnande som i första stycket sägs skall gå i verkställighet utan hinder av att domen å skyddstillsyn icke vunnit laga kraft.

Beslut om upphörande av behandling enligt första stycket meddelas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

29 KAP.

3 §

Behandlingen skall taga sin början i anstalt.

Anstaltsvården skall försiggå i *ungdomsanstalt eller, om särskilda*

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Härom är*

³ Senaste lydelse 1965:620

Nuvarande lydelse

skäl äro därtill, i annan fångvårdsanstalt.

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse

särskilt stadgat.

30 KAP.

4 §

Anstaltsvården skall försiggå i *interneringsanstalt eller, om särskilda skäl äro därtill, i annan fångvårdsanstalt.*

Om vården i anstalt är särskilt stadgat.

Anstaltsvården skall försiggå i *kriminalvårdsanstalt. Här om är särskilt stadgat.*

38 KAP.

9 §

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket, 12 eller 13 § eller 15 § såvitt angår tillämpning av 10 § andra stycket länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5, 6 eller 8 § angående föreskrifter, vite, provotid eller tid för ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon *som ej fyllt tjugotre år* skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Avser beslut jämlikt 28 kap. 9 § andra stycket eller 34 kap. 6 § att någon skall undergå behandling varom stadgas i 28 kap. 3 §, äger rätten, *om förhållandena påkalla det*, förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft. Sådant förordnande må ock meddelas i fråga om beslut jämlikt 34 kap. 8 § om återintagning i anstalt av den som undergår ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

4 Förslag till

Lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område

Härigenom förordnas som följer.

1 § Lagen (1974:000) om beräkning av strafftid m. m., lagen (1974:000) om kriminalvård i anstalt och denna lag träder i kraft den 1 juli 1974, då lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall upphöra att gälla.

2 § Beträffande straffarbete skall gälla vad som i nya lagarna sägs om fängelse och beträffande förvaring och internering i säkerhetsanstalt vad som i nya lagarna sägs om internering.

3 § Vad som föreskrives i 21 § lagen (1945:872) om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall fortfarande gälla i fråga om straffarbete eller fängelse som ådömts med tillämpning av 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen.

4 § Beträffande fullföljd av talan mot länsstyrelses beslut enligt 12 § andra stycket lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall 78 § tredje och fjärde styckena samma lag fortfarande gälla i tillämpliga delar.

5 § Beslut enligt 17 § lagen (1964:541) om behandling i fångvårdsanstalt skall vid tillämpningen av lagen (1974:000) om beräkning av strafftid m. m. anses ha meddelats enligt 20 § första stycket sistnämnda lag.

Motionerna

I motionen 1974:1600 av fru Jacobsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att 18 § i förslaget till lag om kriminalvård i anstalt skall erhålla följande lydelse:

18 §

Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om inga skäl talar häremot.

Innan avslag ges på intagens begäran enligt första stycket, skall läkare yttra sig i frågan inom en vecka efter det att begäran framställts. Om medgivande lämnats och därefter anledning uppkommit att återkalla detta, skall likaledes läkare höras, innan återkallelse sker.

I motionen 1974:1602 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) hemställs att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:20 beslutar

1. att i 10 och 13 §§ lagen om kriminalvård i anstalt göra sådan precisering av de intagnas rätt till särskild behandling, utbildning, utomhusvistelse osv. som föreslagits i motionen,

2. att i lagen om kriminalvård i anstalt skall införas en bestämmelse som anger att man i de fall då störningar och disciplinärt beteende bland de intagna har en grund i de intagnas personliga problem, i första hand skall söka komma till rätta med situationen genom positiva terapeutiska och andra åtgärder och inte genom repressiva åtgärder,

3. att som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt anförts i motionen angående behovet av mer preciserade regler angående de intagnas behandling och att detta bör tillgodoses genom tillämpningsföreskrifter.

I motionen 1974:1603 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen beslutar

1. att i 12 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. ersätta "Om särskilda skäl föreligger" och "Föreligger synnerliga skäl" med "Om skäl föreligger" respektive "Föreligger särskilda skäl",

2. att hos Kungl. Maj:t hemställa "att frågan om samverkan med andra samhällseliga organ i Förslaget till Lag om kriminalvård i anstalt, 5 §, hänskjuts till socialutredningen för skyndsamt behandling i enlighet med de synpunkter vi framfört",

3. att avskaffa isoleringsstraffet.

I motionen 1974:1604 av fru Jacobsson (m) och fru Lindquist (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att vid utarbetandet av tillämpningsföreskrifter till lagbestämmelserna om isolering av intagen hänsyn tas till medicinska synpunkter på sätt förordats i motionen,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en undersökning med

uppgift att såsom förordats i motionen närmare kartlägga de medicinska verkningarna av skilda former av isolering av intagen.

I motionen 1974:1605 av fru Kristensson m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen gör de ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt som i motionen ansetts nödvändiga för att minska utrymmet för skönsmässiga bedömningar,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder för att skapa dels en ökad insyn i verksamheten vid kriminalvårdens anstalter, dels en lokal förankring,

3. att riksdagen beslutar att 6 § fjärde stycket lagen om kriminalvård i anstalt skall utgå,

4. att riksdagen beslutar om ändring av 7 § lagen om kriminalvård i anstalt i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om förstärkning av de terapeutiska resurserna på kriminalvårdens anstalter,

6. att riksdagen beslutar om ändring av 19 § lagen om kriminalvård i anstalt i enlighet med vad i motionen anförts,

7. att riksdagen beslutar om ändring av 20 § lagen om kriminalvård i anstalt i enlighet med vad i motionen anförts,

8. att riksdagen beslutar om ändring av 47 § lagen om kriminalvård i anstalt i enlighet med vad i motionen anförts,

9. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till disciplinära åtgärder avsedda att ersätta inneslutning i enrum i enlighet med vad i motionen anförts,

10. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag syftande till förbättring av de häktades situation i enlighet med vad i motionen anförts.

I motionen 1974:1606 av herr Nyquist m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att förslag om ny häkteslag föreläggs innevarande års riksdag enligt de riktlinjer som angetts av kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården och kriminalvårdsberedningen.

I motionen 1974:1607 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att förslag snarast framläggas till en för anstalts- och frivården gemensam lagstiftning, avsedd att reglera allt kriminalvårdsarbete på verkställighetsplanet,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en skyndsam utredning av konsekvenserna av avskildhet i enrum inom anstalt och möjligheterna att ersätta denna åtgärd med andra,

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en skyndsam utredning om möjligheterna och formerna för medverkan av lekmän vid användning av isoleringsåtgärder i anstalt,

4. att riksdagen i vad avser kvinnliga intagna på anstalt ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen "vid antagandet av proposition 1974:20 beslutar att

följande lagrum ändras i enlighet med de riktlinjer och förslag som anges i föreliggande motion, nämligen 5 § andra stycket, 6 § fjärde stycket, 8 §, 10 § andra stycket, 13 § första stycket, 14 §, 16 §, 20 § första stycket, 23 § tredje stycket, 24 § första stycket, 27 § andra stycket, 32 § andra stycket, 47 § första stycket 2. (utgår) och 50 § (utgår)".

Utskottet

Inledning

I propositionen föreslås ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt och om tidsberäkningen vid verkställighet av frihetsberövande brottspåföljder. Om bakgrunden till förslagen, vars huvudsakliga innehåll redovisas i nästa avsnitt, vill utskottet här anföra följande.

Kriminalvården har under en följd av år varit föremål för en livlig debatt och ett omfattande utredningsarbete. Reformförslag som framlagts av statliga kommittéer såsom fängvårdens byggnadskommitté, kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) och tillsynsutredningen har överarbetats och samordnats inom kriminalvårdsberedningen. Beredningen, vars arbete avslutades i september 1972, förordade en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhetsformer (SOU 1972:64). På grundval av beredningens förslag framlade Kungl. Maj:t i förra årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 4 s. 76–164) förslag till allmänna riktlinjer för kriminalvårdens fortsatta utformning. Dessa riktlinjer har under stor politisk enighet i allt väsentligt godkänts av riksdagen (JuU 1973:15, rskr 1973:152).

Som led i reformarbetet har riksdagen därefter beslutat ändringar i brottsbalkens bestämmelser om kriminalvård i frihet, m. m. (prop. 1973:131, JuU 1973:35, rskr 1973:306) samt vidtagit vissa ändringar i 1964 års lag om personundersökning i brottmål (prop. 1973:173, JuU 1973:41, rskr 1973:374).

På grundval av de av kriminalvårdsberedningen framlagda förslagen på anstaltsvårdens område och de av riksdagen godtagna riktlinjerna i detta hänseende har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria (Ds Ju 1973:9) med förslag till lagstiftning. Promemorian har remissbehandlats i sedvanlig ordning.

Den i propositionen föreslagna lagstiftningen överensstämmer i stort med vad som föreslogs i departementspromemorian och innebär i lagtekniskt hänseende att 1964 års lag om behandling i fängvårdsanstalt (behandlingslagen) skall ersättas med två särskilda lagar, nämligen en lag om beräkning av strafftid m. m. och en lag om kriminalvård i anstalt. I anslutning därtill föreslås också vissa ändringar i brottsbalken.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Den föreslagna lagen om kriminalvård i anstalt avses träda i stället för de delar av *behandlingslagen* som innehåller bestämmelser om anstaltsvårdens anordnande och närmare utformning. Enligt förslaget skall

anstaltsvården redan från början inriktas på konkreta åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt. Lagförslaget syftar också till en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård. Vidare betonas vikten av samverkan mellan kriminalvården och andra samhälleliga organ.

Kriminalvårdens anstaltssystem skall enligt förslaget bestå av riksanstalter och lokalanstalter av sluten eller öppen typ. Meningen är att anstaltsvårdens s. k. normalklientel företrädesvis skall placeras i lokalanstalter som skall erbjuda vidgade möjligheter till frigång utanför anstalten och ökad kontakt med samhällets stöd- och hjälporgan. Även intagna med långa strafftider som från början placerats i slutna riksanstalter skall emellertid kunna föras över till lokalanstalter när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Det förutsätts slutligen att det i praktiken kommer att bli möjligt att även placera ett förhållandevis stort antal av de till kortvariga frihetsstraff dömda i lokalanstalter.

Vidare innebär förslaget ökade möjligheter till permissioner av olika slag. Samtidigt föreslås att den strängare praxis som numera iakttas när det gäller att bevilja korttidspermissioner för vissa begränsade kategorier samhällsfarliga brottslingar med långa strafftider kommer till uttryck genom särskilda bestämmelser därom.

Enligt förslaget inskränks möjligheterna att hålla en intagen isolerad från andra intagna. De föreslagna bestämmelserna om brevgranskning innebär att sådan skall få ske endast om det är påkallat av säkerhetsskäl. Bestämmelserna om besök har i förslaget getts en mindre restriktiv utformning än i nuvarande lagregler. Vidare föreslås en bestämmelse som ger de intagna rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna. Detta får dock ske endast med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården.

Förslaget innebär också att reglerna för disciplinär bestraffning ändras avsevärt i förhållande till nuvarande ordning.

Bestämmelserna i förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. motsvarar i huvudsak och ansluter tämligen nära till reglerna i 2 och 3 kap. behandlingslagen om befordran av dom till verkställighet och om beräkning av strafftid. Innehållet anges närmare av utskottet på s. 29 i anslutning till behandlingen av ett motionsyrkande om ändring i lagen.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1974.

Allmänna synpunkter

Regelsystemet rörande förutsättningarna för och tidsberäkningen vid verkställighet av frihetsberövande påföljder är till övervägande del av teknisk natur och skiljer sig i detta hänseende från huvuddelen av de bestämmelser som reglerar behandlingen av de intagna. Det finns därför enligt utskottets mening goda skäl för den i propositionen föreslagna

uppdelningen på två skilda lagar av det ämnesområde som nu regleras i behandlingslagen. Utskottet har således inget att invända mot denna av praktiska och systematiska skäl valda lösning. Utskottet vill också uttala sin anslutning i stort till lagförslagets materiella innehåll, vilket i sin allmänna inriktning är väl förenligt med grundtankarna i den beslutade kriminalvårdsreformen och innebär avsevärda förbättringar för dem som döms till frihetsberövande påföljder. Utskottet återkommer i det följande till skilda spörsmål som aktualiserats genom de i anledning av propositionen väckta motionerna eller eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet.

Redan i detta sammanhang vill utskottet emellertid ta upp ett i motionen 1974:1607 framställt yrkande om att förslag snarast bör framläggas till en för anstalts- och frivården gemensam lagstiftning. Utskottet vill i denna fråga, som också aktualiserats i några av remissyttrandena över departementspromemorian, uttala att tanken på en gemensam kriminalvårdslag – om än i och för sig väl motiverad av strävandena mot ökad integrering mellan frivård och anstaltsvård – inte lämpligen bör realiseras redan nu. Som framgår av det föregående har bestämmelserna om kriminalvård i frihet nyligen reformerats. Erfarenheterna av den lagstiftningen och av de nu förestående reformerna på anstaltsvårdens område bör såsom departementschefen anför avvaktas innan man överväger en gemensam lagreglering av allt kriminalvårdsarbete på verkställighetsplanet. I enlighet med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1974:1607 i denna del.

Innan utskottet övergår till en närmare granskning av skilda stadganden i lagförslagen vill utskottet något beröra den kritik från mera principiell synpunkt som anförts mot utformningen av särskilda bestämmelser i förslaget till lag om kriminalvård i anstalt. Kritiken har kommit till uttryck såväl i den allmänna debatten och i remissyttrandena över departementspromemorian som i skrifter till utskottet och i några av de i anledning av propositionen väckta motionerna. Ett genomgående drag i kritiken är att den innefattar önskemål om preciseringar av lagtexten i åtskilliga stadganden i huvudsakligt syfte att minska utrymmet för en alltför fri tolkning och på så sätt ernå en för de intagna mera förmånlig tillämpning.

Motionsönskemålen om en mer pregnant lagtext gäller bl. a. bestämmelserna att samråd rörande den intagnes behandling bör ske med hans närstående "i den utsträckning det lämpligen kan ske" (5 § andra stycket), att intagen "i den utsträckning det lämpligen kan ske" bör få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden och att den intagnes behov av förströelse bör tillgodoses "i skälig omfattning" (14 § första stycket), att intagen "om det lämpligen kan ske" bör beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i närmare angivet slag av föreningsverksamhet och liknande (14 § andra stycket), att intagen som inom anstalten vill utöva sin religion skall beredas tillfälle därtill "i den utsträckning det kan ske" (15 §), att

intagen ”i den utsträckning det kan ske utan olägenhet” får innehå personliga tillhörigheter m. m. (24 § första stycket) och att intagen får ta emot besök och utväxla telefonsamtal ”i den utsträckning det lämpligen kan ske” (29 § första stycket och 30 § första stycket).

I anledning av kritiken vill utskottet till en början anföra att det i förevarande lagstiftningsärende är fråga om att — på grundval av de riktlinjer som dragits upp av statsmakterna — i en ramlagstiftning utforma normativa regler för anstaltsvården. Närmare tillämpningsföreskrifter skall ges i administrativ ordning i likhet med vad som är praxis i liknande lagstiftningssammanhang (jämför kungörelsen (1964:630) med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om behandling i fångvårdsanstalt samt kriminalvårdsstyrelsens cirkulär (2/1973) om vård i anstalt, det s. k. vårdcirkuläret). I fråga om utformningen av de nyss återgivna lagbestämmelserna måste vidare beaktas att dessa skall gälla för mycket skiftande förhållanden. De skall tillämpas beträffande alla intagna oavsett vilken påföljd som ådömts och avse behandlingen både i riksanstalter och i lokalanstalter, såväl slutna som öppna. Härtill kommer att praktiska hänsynstaganden till bl. a. byggnadsmässiga förhållanden, tillgången till resurser, personalens säkerhet och samhällets skyddsintresse med olika grad av styrka gör det nödvändigt att förse lagens stadganden med reservationer av det slag som illustrerats ovan. De angivna lagrummen ger enligt utskottets mening uttryck för en realistisk avvägning mellan angelägenheten av en lagtext som utan onödiga reservationer ger besked om rättigheter och skyldigheter och det praktiskt och säkerhetsmässigt möjliga. Mot bakgrund av det anförda är utskottet berett att godta den formulering av stadgandena som föreslås i propositionen. Utskottet avstyrker därför bifall till de yrkanden i motionerna 1974:1605 och 1974:1607 som avser ändringar av mera principiell art i de här ifrågavarande lagrummen. Med hänsyn framför allt till att stadgandena berör för de intagna mycket betydelsefulla inslag i anstaltslivet vill emellertid utskottet i viss överensstämmelse med önskemålet i motionen 1974:1602 framhålla vikten — inte minst från rättssäkerhetssynpunkt — av att erforderliga preciseringar vidtas vid utarbetandet av tillämpningsföreskrifterna. Strävan bör vara att innebörden av inskrivna reservationer förklaras och förtydligas. Klargörande exempel är därvid enligt utskottets mening av stort värde. Med hänsyn till vad utskottet sålunda anför är någon riksdagens åtgärd i anledning av yrkandet i motionen 1974:1602 inte erforderligt.

Invändningar liknande dem som nu berörts har också motionsvägen riktats mot andra än ovan angivna stadganden. I en del fall bör kritiken föranleda vissa jämkningar i lagtexten. Utskottet återkommer här till i det följande.

Förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.

Som ovan angivits ansluter de i förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. upptagna bestämmelserna tämligen nära till gällande rätt. Bland nyheterna i förhållande till behandlingslagen kan nämnas bestämmelser som medför vidgade möjligheter till samtidig verkställighet av häktning som beslutats i ett mål och av påföljd som ådömts i annat mål. Sådan samtidig verkställighet skall sålunda kunna äga rum oavsett var den häktade förvaras och oavsett i vilken ordning de olika åtgärderna förekommer till verkställighet. När det gäller tidpunkten för straffverkställighetens början föreslås bl. a. att strafftiden skall kunna räknas från det att den dömda omhändertas för förpassning. Han behöver därför inte gå miste om verkställighetstid på grund av att förpassningen till kriminalvårdsanstalt blir fördröjd.

Enligt förslaget skall vidare uppskov med straffverkställighet kunna beviljas i väsentligt större utsträckning än enligt behandlingslagens regler. Dessa föreskriver att uppskov med verkställighet av fängelsestraff på ansökan av den som inte är häktad får beviljas under högst sex månader räknat från den dag då domen får verkställas, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov föreligger. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig. I detta fall gäller således inte någon begränsning till sex månader. Enligt 12 § i förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. skall uppskov med verkställigheten kunna beviljas under högst sex månader om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter. Föreligger synnerliga skäl skall uppskov få beviljas under ytterligare högst sex månader.

I viss anslutning till uttalanden i ett av kriminalvårdsnämnden i lagstiftningsärendet avgivet remissyttrande framställs i motionen 1974:1603 ett yrkande av innebörd att som villkor för uppskov under högst sex månader skall föreskrivas "skäl" i stället för som i propositionen "särskilda skäl" samt att som förutsättning för ytterligare uppskov skall gälla "särskilda skäl" i stället för "synnerliga skäl".

Kriminalvårdsnämnden anför i sitt remissyttrande bl. a. att den praxis i uppskovsärenden, som nämnden i egenskap av överinstans utbildat, kommit att i viss utsträckning bli mer liberal än vad som förutsattes i förarbetena till nu gällande bestämmelser i behandlingslagen. Mot bakgrund av nuvarande praxis förordar nämnden en huvudregel av innehåll att uppskov skall kunna beviljas när skäl föreligger. Längsta tid för uppskov bör enligt nämndens mening kunna sättas till ett år. En tillräckligt restriktiv tillämpning av reglerna om anstånd utöver sex månader torde enligt nämnden kunna åstadkommas om särskilda skäl föreskrivs som villkor för sådant anstånd.

Till en början måste enligt utskottets mening beaktas att kriminalvårdsnämndens uttalanden gjordes i anledning av den i departementspromemorian föreslagna regleringen, som innebar att uppskov skulle kunna

beviljas endast när synnerliga skäl föreligger. Någon utvidgning av tiden för uppskov utöver sex månader föreslogs inte i promemorian. Av intresse i sammanhanget är kriminalvårdsnämndens beskrivning av nuvarande praxis. Bland omständigheter som enligt gällande ordning utgör grund för uppskov anför nämnden sålunda den dömdes intresse av att efter en tids sjukdom eller arbetslöshet få arbeta ytterligare någon eller några månader för att kunna betala på sina skulder, intresset av att få vara hemma någon tid för att kunna bistå sammanboende, fästnö eller hustru, som snart skall föda barn, och därefter kunna hjälpa henne med skötseln av barnet, intresset av att inte behöva bryta ett idrottslag under pågående tävlingssäsong eller ett musikkapell under tiden för dess engagemang samt intresset av att under speciella förhållanden inte låta en skolklass byta lärare under pågående termin. Enligt nämndens uppfattning rymms omständigheter av nu angiven art inte under beteckningen synnerliga skäl.

Utskottet vill i likhet med departementschefen framhålla att det från kriminalpolitisk synpunkt i princip är angeläget att domstolens prövning och verkställigheten av den ädömda påföljden sker i så nära anslutning till brottet som möjligt. Med hänsyn härtill måste återhållsamhet iakttagas i fråga om att bevilja uppskov med verkställigheten. Å andra sidan måste tillräckligt utrymme finnas för hänsynstagande till intressen av skilda slag som i enskilda fall kan vara betydligt starkare än intresset av omedelbar straffverkställighet. Som framgår av det föregående innebär de i propositionen föreslagna reglerna rörande uppskov en betydande liberalisering i förhållande till både regleringen i behandlingslagen och förslaget i departementspromemorian. Den närmare innebörden av den i propositionen föreslagna uppmjukningen utvecklas av departementschefen genom angivande av skilda exempel på omständigheter som enligt hans mening kan utgöra skäl för uppskov. Exempelen, som ligger nära den ovan beskrivna praxis som nu tillämpas och de önskemål som framförs i motionerna, ger enligt utskottets mening en god belysning av arten och styrkan hos de skäl som bör föreligga för att uppskov skall kunna beviljas. Utskottet vill här tillfoga att med den nya ordningen bör hinder i framtiden inte möta att i uppskofsärenden beakta sådana arbetsgivarintressen som från samhällssynpunkt eller eljest är av särskild styrka.

De av kriminalvårdsnämnden och motionärerna omfattade synpunkterna på frågan om vilka skäl som bör föreligga för uppskov under sex månader har sålunda i allt väsentligt tillgodosetts genom propositionens lagtext och departementschefens uttalanden i anslutning därtill. Dessamma kan enligt utskottets mening sägas om förslaget att uppskov också skall kunna beviljas för ytterligare högst sex månader. Liksom departementschefen anser utskottet att möjligheten till dylikt anstånd bör användas restriktivt och att det därför för sådana fall bör krävas att synnerliga skäl talar för ett längre uppskov. I sammanhanget vill utskottet peka på att enligt den föreslagna lagtexten uppskov redan från början kan medges under tid som överstiger sex månader om det står klart att

föresättningar för ett längre uppskov föreligger.

Under hänvisning till det anförda finner utskottet skäl inte föreligga till någon riksdagens åtgärd i anledning av det här behandlade yrkandet i motionen 1974:1603 och tillstyrker den i 12 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. upptagna regleringen av spörsmålen om uppskov med straffverkställighet.

Lagförslaget i övrigt tillstyrks utan ytterligare uttalanden från utskottets sida.

Ökad integrering mellan anstalts- och frivård, frigivningsförberedelser

En huvudtanke i de föregående år antagna riktlinjerna för kriminalvårdens fortsatta utformning är att man i görligaste mån skall söka åstadkomma en integrering mellan anstaltsvård och frivård. Utskottet välkomnade den föreslagna ökade integreringen och uttalade att anstaltsarbetet till följd av integreringen i större utsträckning kan inriktas på sådan verksamhet som direkt syftar till att förbereda den intagne för friheten. Mot denna bakgrund finner utskottet det tillfredsställande att principen om en ökad integrering mellan de båda vårdområdena i propositionen föreslås komma till uttryck genom en särskild bestämmelse i lagen om kriminalvård i anstalt, nämligen stadgandet i 5 § att kriminalvården i anstalt skall planläggas och genomföras i nära samverkan mellan kriminalvårdens olika organ. Stadgandet bör ses som ett uttryck för målsättningen att de organ, befattningshavare eller andra personer som har eller kommer att ha hand om frivården skall medverka i rehabiliteringsarbetet redan under den intagnes anstaltsvistelse i så stor utsträckning som möjligt.

Vikten av att planläggningen av den ofta mycket problemfyllda övergången från vård i anstalt till vård i frihet underlättas och effektiviseras har också på flera andra sätt betonats i förslaget till lag om kriminalvård i anstalt. Utskottet kan härvidlag särskilt peka på innehållet i 4 §, som upptar grundläggande bestämmelser om målsättning och principer för anstaltsvården. Det föreskrivs där, att värden skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Vidare anges att i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, verksamheten från början bör inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Slutligen föreskrivs att frigivning och överförande till vård utom anstalt skall förberedas i god tid. Utskottet, som helt ställer sig bakom den avvägning mellan intresset att i förhållandevis fria former rehabilitera den intagne och samhällets skyddsintresse som lagrummet är ett uttryck för, vill understryka att stadgandet inte uteslutande har betydelse för intagna som undergår påföljder vilka övergår i villkorlig frigivning eller vård utom anstalt. Bl. a. föreskriften att frigivningen skall förberedas i god tid har praktisk betydelse även för intagna som dömts till korta frihetsstraff.

I flera andra stadganden i lagförslaget ges anvisningar om olika praktiska åtgärder som under anstaltstiden bör vidtas för att underlätta den intagnes anpassning i samhället. Sålunda ges i 16 § regler om vilka slag av frigivningsförberedelser som främst skall komma i fråga. Där anges att det vid förberedande av intagens frigivning eller överförande till vård utom anstalt särskilt skall eftersträvas att bereda honom lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet och lämplig bostad. Där framgår vidare att i fall då det står klart att den intagne efter anstaltsvistelsens slut kommer att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiska, sociala eller medicinska stödåtgärder skall sådant behov tillgodoses i görligaste mån. I anslutning till bl. a. uttalanden i motionen 1974:1607 vill utskottet framhålla att en grundtanke i kriminalvårdsreformen är att mera effektivt än f. n. förbereda de intagnas frigivning. Ett viktigt led i dessa strävanden är självfallet åtgärder för att skaffa den intagne arbete och bostad. Yrkandet i motionen om ändring av 16 § i syfte att framhålla angelägenheten av att dylika frigivningsförberedelser sker i god tid bör mot bakgrunden av det nyss redovisade stadgandet härom i 4 § sista punkten inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Andra stadganden som ger uttryck åt strävandena att underlätta den intagens frigivning och anpassning i samhället återfinns i förslagets 10, 11 och 14 §§. Enligt 10 § första stycket skall intagen beredas lämpligt arbete som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i arbetslivet. Utskottet vill understryka värdet av detta stadgande och samtidigt framhålla vikten av att det arbete i skilda former som bereds de intagna innefattar en meningsfull sysselsättning.

En huvudtanke i kriminalvårdsreformen är att frigång bör utnyttjas i avsevärt större utsträckning än för närvarande. I huvudsak torde den förmånen aktualiseras för intagna i lokalanstalt. I enlighet med det anförda föreskrivs i 11 § att den som är intagen i lokalanstalt kan, för att hans anpassning i samhället skall underlättas, medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten samt att särskilda åtgärder bör vidtas vid sådan anstalt för att främja verksamhet av detta slag. Det föreskrivs vidare att medgivande till frigång kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt om särskilda skäl föreligger. Nära samband med reglerna i 11 § har stadgandet i 14 § andra stycket enligt vilket intagen om det lämpligen kan ske bör beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta hans anpassning i samhället. Med hänsyn till de behandlingsmässiga fördelar som kan nås genom att intagen ägnar sig åt vissa fritidsaktiviteter utanför anstalten vill utskottet uttala sin anslutning till tankegångarna bakom stadgandet. I anledning av yrkandet i motionen 1974:1605 om ett klarläggande av vad som avses med uttryckssättet föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet kan under hänvisning till vad departementschefen uttalat härom anföras att avsedd verksamhet kan utgöras av bevistande — enskilt eller i grupp — av teatertföreställningar, fotbollsmatcher o. d. samt deltagande i idrotts-

eller föreningsverksamhet. Det kan tilläggas att, såsom statens invandrarverk framhåller i sitt remissyttrande över departementspromemorian, det på de större invandrarorterna i regel finns nationalitets- och invandrarföreningar vars verksamhet bl. a. syftar till att underlätta invandrarnas anpassning till det svenska samhället. Deltagande i verksamhet som bedrivs av sådana föreningar synes inte sällan kunna inordnas under sådan fritidsverksamhet som lagrummet avser att främja. Med hänsyn till vad utskottet sålunda anfört är någon riksdagens åtgärd i anledning av motionsyrkandet inte påkallad.

Den lagtekniska utformningen av det nu behandlade stadgandet i 14 § andra stycket kritiseras i motionen 1974:1607, vari yrkas att uttrycket "om det lämpligen kan ske" bör ersättas med "om inte särskilda hinder möter". I anledning härav vill utskottet — utöver vad som i detta hänseende anförts under avsnittet Allmänna synpunkter — framhålla att stadgandet naturligen måste förstås så att i princip endast säkerhetssynpunkter eller praktiska hänsyn får lägga hinder i vägen för deltagande i sådan föreningsverksamhet och liknande verksamhet som avses i lagrummet. Stadgandet har avseende på intagna i såväl riks- som lokalanstalter även om det självfallet i huvudsak blir på lokalanstalterna som mer differentierade fritidsaktiviteter utom anstalten kan komma i fråga. I sammanhanget bör erinras om att enligt stadgandet kan föreskrivas att intagen som deltar i verksamhet av nu ifrågavarande slag skall stå under tillsyn. Bestämmelsen härom torde som departementschefen uppger få nämnvärd praktisk betydelse bara när det gäller grupper av intagna som deltar i verksamhet utanför anstalten.

Under detta avsnitt vill utskottet slutligen något beröra stadgandet i 5 § andra stycket om samråd med den intagne vid behandlingsplaneringen och bestämmelsen i 30 § om de intagnas rätt att använda telefon. En ledande grundsats för kriminalvården i anstalt bör som departementschefen uttalar vara att den intagne i så stor utsträckning som möjligt skall aktiveras att själv medverka vid planläggningen av anstaltsvistelsen och den därefter följande vården i frihet. Utskottet finner det därför positivt att stadgandet i 5 § givits sådan utformning att samråd vid planläggningen obligatoriskt skall äga rum med den intagne. Utskottet finner det vidare av värde att föreskrift ges om att samråd bör ske även med den intagnes närstående. Som departementschefen framhåller bör kontakter med närstående i princip tas endast med den intagnes medgivande. Viktigt är enligt utskottets mening att den intagnes egen medverkan inte begränsas till planläggningen av vården utan att han stimuleras att själv aktivt medverka i framför allt frigivningsförberedelserna. Kontakterna bör sålunda i största möjliga utsträckning anförtros den intagne själv. Vid sådana kontakter med anhöriga, företrädare för frivården, arbetsgivare, olika arbetsmarknadsmyndigheter och sociala myndigheter, undervisningsanstalter m. m. är det självfallet av stort värde för honom att ha tillgång till telefon. Bland annat med hänsyn härtill ser utskottet med tillfredsställelse att lagförslaget i olikhet mot behandlingslagen innehåller

regler om de intagnas rätt att använda telefon. Beträffande de erinringar mot den lagtekniska utformningen av 5 § andra stycket och 30 § som framställs i motionerna 1974:1605 och 1974:1607 hänvisar utskottet till vad utskottet anfört härom ovan under avsnittet Allmänna synpunkter.

Andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klientel

En redan tidigare knäsat princip inom kriminalvården är att dess klienter har samma rätt till samhällets stöd- och vårdinsatser som andra medborgare. Mot bakgrund av att hittillsvarande erfarenheter visat ett klart behov av fastare former för samarbetet mellan samhällets olika vårdgrenar ägnades frågan om sådant samarbete stort intresse i samband med antagandet förra året av riktlinjerna för kriminalvårdsreformen. I anslutning till uttalanden i ett flertal motioner framhöll utskottet då (JuU 1973:15 s. 6) att det för att intentionerna bakom reformen skall kunna förverkligas är oundgängligen nödvändigt att överbrygga de klyftor som på många håll otvivelaktigt finns mellan kriminalvården och andra samhällsliga stöd- och vårdorgan. Utskottet underströk kraftigt vikten av att berörda samsarbetsfrågor ägnas särskild uppmärksamhet under det fortsatta arbetet med reformens genomförande. Enligt utskottets mening borde därvid samordning med socialutredningens arbete på detta område komma till stånd.

Samsarbetsfrågorna har också tillvunnit sig stor uppmärksamhet i det nu förevarande lagstiftningsärendet. I departementspromemorians förslag till 5 § lagen om kriminalvård i anstalt föreskrivs att andra samhällsorgan än kriminalvården bör, i den mån ett förverkligande av vårdens syfte påkallar insatser av dem, vart och ett inom sitt ansvarsområde verka för att ändamålsenliga åtgärder vidtas. Under remissbehandlingen har anförts att en bestämmelse med denna innebörd endast utgör en rekommendation, riktad till de ifrågavarande samhällsorganen. Det har understrukits att det avgörande för dessa organs ansvar är innehållet i de särskilda författningar som reglerar organens verksamhet. Vidare har framhållits angelägenheten av att berörda huvudmän träffar särskilda överenskomelser som närmare reglerar förutsättningarna och ordningen för vidgade insatser för kriminalvårdsklientelet.

Departementschefen uttalar i anslutning till det i propositionen föreslagna stadgandet i förevarande ämne bl. a. att ett förverkligande av anstaltsvårdens syfte ofta kan förväntas påkalla stödåtgärder och vårdinsatser av andra myndigheter och organ än kriminalvårdens, t. ex. i fråga om bostads- och arbetsanskaffning samt fysisk och psykisk hälsovård. Han understryker att de organ som har att svara för sådan verksamhet som regel har ett allmänt ansvar även för kriminalvårdens klientel och att det därför är angeläget att kriminalvårdsarbetet i förekommande fall bedrivs i nära samverkan med det eller de organ som i det enskilda fallet kan vara aktuella. Bl. a. mot bakgrund härav föreslår departementschefen att stadgandet utformas som en regel, vilken utan direkt hänvisning till

ifrågavarande samhällsorgans ansvar föreskriver att i nu avsedda fall erforderlig samverkan *skall* ske mellan kriminalvården och företrädare för berörda organ.

Spörsmålen berörs i några av de i anledning av propositionen väckta motionerna. I motionen 1974:1603 hänvisas till vissa under remissbehandlingen av departementspromemorian gjorda uttalanden i anslutning till stadgandet i 5 §. Motionärerna uttalar sig för att det bör konstitueras ett lagstadgat ansvar för ett socialt organ att hålla kontakten med den intagne under anstaltsvistelsen. I motionen diskuteras valet av sådant organ. Som tänkbara instanser nämns social- och länsarbetsnämnderna. Under hänvisning härtill framställs ett yrkande av innebörd att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att frågan om samverkan med andra samhällseliga organ hänskjuts till socialutredningen för skyndsamt behandling i enlighet med vad motionärerna anför. Likartade tankegångar framförs i motionen 1974:1607. Enligt motionärerna bör i samarbete med socialutredningen övervägas möjligheterna till fastare former för samarbete mellan kriminalvården och socialvården.

Utskottet vill i likhet med departementschefen ånyo slå fast att kriminalvårdens klientel har samma rätt till samhällets stöd och hjälp som andra medborgare. Endast i de fall då den dömde omhändertagits på sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters eller samhällseliga organs medverkan eller när stödsatserna uteslutande har sin grund i kriminalvårdens rehabiliterande uppgift bör det, som departementschefen uttalar, kunna vara motiverat att göra något avsteg från denna princip och låta kriminalvården ta det primära ansvaret även för uppgifter som normalt åvilar andra huvudmän.

När det gäller utformningen av stadgandet i 5 § om samverkan med andra samhällseliga organ, vilket saknar motsvarighet i behandlingslagen, biträder utskottet det i propositionen upptagna förslaget som givits en något mer uppfordrande karaktär än vad promemorieförslaget innebär.

Tillkomsten av stadgandet undanskymmer emellertid enligt utskottets mening inte de tidigare uppmärksammade problemen om ansvarsfördelning och kostnadsfördelning mellan olika vårdområden. Detta gäller t. ex. i fråga om möjligheterna att erbjuda anstaltsklientelet en acceptabel hälso- och sjukvård, i vilket avseende bristerna är många. Det gäller också bl. a. samarbetet på arbetsmarknadsområdet. I dessa och andra hänseenden kommer det nya anstaltsystemet säkerligen att underlätta ett intensifierat samarbete mellan kriminalvården och myndigheter och organ utanför kriminalvården. Som departementschefen anför kan sådana förhållanden som att en person är intagen på en anstalt inom en annan kommun eller ett annat landstingsområde än där han har sitt hemvist ge upphov till särskilda problem. Departementschefen förutsätter att uppkommande problem av denna art skall kunna lösas genom samverkan mellan berörda landsting eller kommuner. I vissa fall kan det också enligt departementschefen bli aktuellt med särskilda överenskommelser mellan företrädare för ifrågavarande organ och kriminalvården i syfte att lösa

speciella problem som uppkommer i samband med kriminalvårdsreformens genomförande.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anfört men vill för sin del – i anslutning till utskottets uttalanden föregående år – framhålla vikten av att uppmärksamhet ägnas åt utarbetandet av speciella former för kontakt och samverkan. Därvid måste frågeställningarna om ansvars- och kostnadsfördelningen klarläggas så att samarbetet inte försvåras av oklarheter i sådant hänseende. Utskottet vill särskilt framhålla att det nu sagda inte har tillämpning endast på de i motionen 1974:1603 berörda, närmast lokala problemen utan i lika hög grad gäller former för samarbete på både regional och central nivå. Rörande möjligheterna att åvägbringa en bättre ordning härvidlag vill utskottet hänvisa till positiva uttalanden i remissyttranden som avgivits av socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Landstingsförbundet och Svenska arbetsgivareföreningen.

En helhetslösning av de här behandlade problemen, som enligt utskottets mening är angelägen och brådskande, förutsätter en övergripande och ingående genomlysning som inte kan nås enbart genom ett omedelbart, intensifierat samarbete mellan kriminalvården och övriga myndigheter och organ. Det erfordras bl. a. överväganden rörande riktlinjer i stort för skilda samarbetsformer, och de olika frågeställningarna måste sättas in i det större sammanhang som gäller samhällets samlade insatser mot brott. Härvid leds intresset till de arbetsuppgifter som avses åvila det brottsförebyggande rådet när det gäller att samordna åtgärder syftande till att ge personer som begått brott bättre förutsättningar till anpassning i samhället. I departementspromemorian (Ds Ju 1973:6) Det brottsförebyggande rådet uttalas att rådet bör följa och fördjupa den samordning som sker mellan kriminalvårdsmyndigheterna samt socialvårds-, arbetsmarknads- och utbildningsområdena. Utskottet kan instämma häri.

Även om rådet sålunda enligt utskottets mening i det brottsförebyggande arbetet bör ägna samarbetsfrågorna särskild uppmärksamhet, kan tveksamhet råda om vilka styrmedel som bör komma till användning och om var ansvaret för det arbete som utskottet i det föregående uttalat sig för bör ligga. Med hänsyn till rådets ovan beskrivna arbetsuppgifter talar onekligen vissa skäl för att arbetet genomförs i rådets regi, varvid samråd med socialutredningen bör komma till stånd. Andra skäl kan tala för att uppdraget ges socialutredningen eller en särskild kommitté. Synpunkter för ställningstagandet i denna fråga kan vara att hämta i socialutredningens kommande principbetänkande.

Mot denna bakgrund anser utskottet att de närmare formerna för arbetets bedrivande bör avgöras av Kungl. Maj:t. Utskottet vill dock framhålla att arbetet bör bedrivas med skyndsamhet samt att förslag i anledning av de överväganden som måste äga rum bör framläggas utan dröjsmål. Vad utskottet sålunda i anledning av motionen 1974:1603 i denna del anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Fördelningen av intagna mellan olika typer av anstalter

En huvudpunkt i kriminalvårdsreformen är tillskapandet av ett nytt anstaltssystem som bygger på indelning av anstalterna i rixanstalter och lokalanstalter. Härvid har intresset särskilt knutits till lokalanstalterna med deras nära anknytning till frivårdsorganisationen och till andra lokala organ för socialt stödjande verksamhet.

Allmänna riktlinjer för de intagnas fördelning mellan rixanstalter och lokalanstalter upptas i 6 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt. Enligt dessa skall de som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling i anstalt enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, dvs. intagna som i regel kan hänföras till det s. k. normalklientelet, företrädesvis vara placerade i lokalanstalt. De som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering, bland vilka återfinns det övervägande antalet s. k. svårhanterliga intagna, placeras företrädesvis i rixanstalt men får föras över till lokalanstalt när så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt. De korttidsdömda slutligen, dvs. de som undergår fängelse i högst fyra månader, bör företrädesvis vara placerade i rixanstalt.

Vid ställningstagandet föregående år till riktlinjerna för kriminalvårdsreformen yppades inom utskottet viss tveksamhet rörande den lämpligaste avgränsningen av det s. k. normalklientelet och anstaltsplaceringen av de korttidsdömda som lagförts för trafiknykterhetsbrott. I sistnämnda hänseende ansåg utskottet att den utbredda förekomsten av alkoholproblem och andra sociala problem bland detta klientel med viss styrka talade för en placering på lokalanstalt med möjlighet till framför allt nykterhetsvårdande behandling i hemorten. Å andra sidan borde enligt utskottets mening beaktas att utrymmet för några mera omfattande sociala insatser genom kriminalvårdens försorg för detta klientel är begränsat, eftersom det här är fråga om mycket korta strafftider och anstaltsvistelsen som regel inte följs av någon frivård. Enligt utskottets mening borde — så långt det är möjligt inom ramen för tillgängliga lokalanstaltsplatser — även beträffande det korttidsklientel till vilket rattfylleristerna hör eftersträvas att straffverkställigheten kan ske i närheten av hemorten.

Frågan om de korttidsintagnas placering har i lagstiftningsärendet uppmärksamrats såväl vid lagrådsgranskningen som i några av de motioner som väckts i anledning av propositionen. Enligt lagrådets mening kan den föreslagna regeln för de korttidsdömdas placering väntas medföra att en stor del av dem blir placerade långt från hemorten, och lagrådet förordar att korttidsklientelet liksom normalklientelet företrädesvis placeras på lokalanstalt. Lagrådet, som stöder sig på utskottets nyss återgivna uttalanden i ämnet föregående år, framhåller också att det från humanitär och social synpunkt är angeläget att även de korttidsintagna får godtagbara möjligheter att genom besök av närstående och på annat sätt bevara kontakten med livet utanför anstalten. Härtill kommer enligt lagrådet att åtskilliga korttidsintagna liksom en stor del av

anstaltsklientelet i övrigt brottas med sociala problem av olika slag, t. ex. alkoholproblem. Det kan därför också beträffande korttidsintagna ej sällan föreligga behov av att under anstaltstiden vidta eller förbereda olika sociala hjälpåtgärder i samverkan med samhällseliga organ i den intagnes hemort, vilket underlättas betydligt, om den intagne är placerad i närheten av hemorten. Mot angiven bakgrund föreslår lagrådet dels att i andra stycket av förevarande paragraf stadgas, att den som undergår fängelse i högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken företrädesvis skall vara placerad i lokalanstalt, dels att paragrafens sista stycke utgår.

Synpunkter liknande dem som lagrådet anført framförs i motionerna 1974:1605 och 1974:1607. I den förstnämnda motionen uttalas sålunda bl. a. att utgångspunkten måste vara att intagna som har sociala svårigheter och som även i övrigt har stort behov av kontakt med hemorten bör placeras i lokalanstalt. Motionärerna framhåller att det för åtskilliga korttidsintagna är nödvändigt att under anstaltstiden vidta eller förbereda olika sociala hjälpåtgärder i samverkan med samhällseliga organ i den intagnes hemort. Motionärerna förordar därför att lagtexten som huvudregel anger att korttidsklientelet liksom normalklientelet företrädesvis skall placeras i lokalanstalt. Motionärerna tillfogar att anstaltsbeståndet f. n. kan lägga praktiska hinder i vägen när det gäller att uppnå den angivna målsättningen i fråga om anstaltsvalet. Denna bör dock komma till uttryck i lagtexten. Med stöd av det anförda framställer motionärerna ett yrkande som i princip går ut på en sådan jämkning av lagrummet som lagrådet föreslagit. Med likartad motivering framställs i motionen 1974:1607 ett yrkande av innebörd att stadgandet i paragrafens sista stycke ges en sådan utformning att korttidsdömda placeras på riksanstalt såvida icke sådan placering med hänsyn till den dömdes personliga situation kan innebära väsentliga men från humanitär och social synpunkt.

Till en början vill utskottet i likhet med departementschefen framhålla att de ifrågavarande lagbestämmelserna enbart har karaktären av vägledande anvisningar som det i många fall kan finnas anledning att göra undantag från. Avsteg från de angivna huvudprinciperna bör i själva verket som departementschefen anför kunna göras i rätt betydande omfattning. Vid anmälan av lagrådets yttrande anför departementschefen bl. a. att det vid förberedelsarbetet för det nya anstaltssystemets genomförande visat sig att en förhållandevis stor del av de korttidsintagna sannolikt kommer att kunna placeras i lokalanstalt. Av det anförda kan enligt utskottets mening dras den slutsatsen att den praktiska skillnaden mellan de båda motstående uppfattningarna rörande lagrummets utformning egentligen är relativt obetydlig. Detta framgår särskilt tydligt om man betänker att varje enskilt beslut rörande anstaltsplacering måste underordnas huvudstadgandet i 4 § om kriminalvårdens utformning och inriktning.

Enligt utskottets mening skulle ett stadgande med den lydelse som

lagrådet förordat bäst svara mot kriminalvårdsreformens målsättning. Visserligen kan man som departementschefen till stöd för ett principstadgande av motsatt innehåll anföra att personer som av huvudsakligen allmänpreventiva skäl ådömts kortvarigt frihetsstraff i många fall inte är i behov av sådana rehabiliteringsåtgärder som är avsedda att utgöra ett väsentligt inslag i lokalanstalternas verksamhet samt att behovet av nära kontakter med hemorten i varje fall till en del har visst samband med anstaltsvistelsens längd. Synpunkter av denna och liknande art torde emellertid enligt utskottets mening med hänsyn till den flexibilitet som stadgandet om anstaltsplacering medger kunna vinna tillbörligt beaktande vid den praktiska tillämpningen av lagrummet även om man väljer den av lagrådet förordade lösningen.

Vid en avvägning av de skäl som kan anföras för och mot de olika lösningarna finner utskottet det från principiella synpunkter vara mest tilltalande att lagrummet får en avfattning som ger uttryck för målsättningen att straffverkställigheten även för korttidsklientelet skall ske i lokalanstalt i närheten av hemorten. Utskottet förordar därför att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1605 och 1974:1607 för sin del antar 6 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i den lydelse som lagrådet föreslagit. Samtidigt vill utskottet emellertid starkt understryka att takten i uppbyggandet av det nya anstaltssystemet är avgörande för i vilken utsträckning den angivna målsättningen kan förverkligas. Möjligheterna till placering i lokalanstalt blir följaktligen under uppbyggnadskedet, som beräknats omfatta en femtonårsperiod, avhängiga av antalet tillgängliga lokalanstaltsplatser. När antalet sådana platser inte räcker till kan det i enskilda fall inte undvikas att korttidsintagna får stå tillbaka för intagna med längre strafftider för vilka eftervård i frihet normalt följer på anstaltsvistelsen.

Under detta avsnitt vill utskottet vidare beröra ett par spørsmål rörande placeringen av unga lagöverträdare.

Som framgår av det föregående föreslås i 6 § ett stadgande av innebörd att bl. a. den som undergår ungdomsfängelse eller internering företrädesvis placeras i rixsanstalt men får överföras till lokalanstalt när så behövs för att ernå en ändamålsenlig frigivningsförberedelse. När det gäller ungdomsfängelseklientelet vill utskottet först uttala sin anslutning till departementschefens uttalanden att man i görligaste mån skall ta till vara föreliggande möjligheter att avdela viss eller vissa rixsanstalter eller särskilda anstaltsavdelningar för huvudsakligen sådana ungdomar som av säkerhetsskäl eller annan anledning inte lämpligen bör placeras på lokalanstalt. Härigenom kan, i enlighet med utskottets önskemål föregående är, principen om särskilda behandlingsresurser för detta klientel upprätthållas samt möjliggöras att de erfarenheter i fråga om utbildning, arbetsträning, medicinsk och psykoterapeutisk behandling m. m. som vunnits inom de hittillsvarande ungdomsanstalternas ram blir tillvaratagna. Vad nu sagts motsäger inte att vistelse vid lokalanstalt — med hänsyn bl. a. till dessa anstalters särskilda möjligheter att sörja för en successiv övergång från anstaltsvård till frivård — inte sällan även för ungdomsfängelseklientelet kan vara att föredra under en inte alltför kort

tid före anstaltsvistelsens upphörande. I linje härmed vill utskottet framhålla att den möjlighet att överföra den intagne till lokalanstalt som erbjuds genom det ovan berörda stadgandet i 6 § bör utnyttjas i största möjliga utsträckning.

Ett närliggande problem – nämligen hur unga lagöverträdare skall kunna placeras på sådant sätt att de inte kommer att utsättas för olämplig påverkan av andra – tas upp i motionen 1974:1607. Ett stadgande härom är intaget i 8 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt. Det heter där att vid placering av den som ej fyllt 21 år särskilt skall beaktas att han såvitt möjligt hålls åtskild från intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället. I motionen yrkas att stadgandet ges en sådan utformning att den i lagrummet föreskrivna åtskillnaden skall göras såvida inte alldeles speciella skäl föranleder annat. Utskottet, som i sitt betänkande JuU 1973:15 framhöll att möjligheterna till differentiering bör iaktas så långt det är möjligt, delar motionärernas uppfattning att det föreligger ett betydande intresse av att unga lagöverträdare placeras på sådant sätt att de inte utsätts för olämplig påverkan av andra, mera grovt kriminellt belastade intagna och anser att detta synsätt tydligare bör komma till uttryck i lagtexten. I enlighet härmed förordar utskottet en jämkning av lagrummet på det sätt att orden "såvitt möjligt" utbyts mot texten "om ej särskilda skäl föranleder annat". Utskottet vill tillägga att ställningstagandet inte innebär att utskottet tar avstånd från det ovan uttalade önskemålet om att de unga lagöverträdarna i största möjliga utsträckning före utskrivningen överförs till lokalanstalt.

Slutligen vill utskottet här kort beröra det i motionen 1974:1607 framförda yrkandet om tillkännagivande av vad i motionen anförts rörande kvinnliga intagna. Som utskottet anförde vid ställningstagandet föregående år till riktlinjerna för kriminalvårdsreformen påkallar denna kategori intagna särskild uppmärksamhet. Det är självklart, framhöll utskottet, att det kvinnliga klientelet har samma behov av och bör ha samma rätt till anstaltsplacering i närheten av hemorten som manliga intagna. Utskottet antydde olika lösningar på problemet med sådan placering. En lösning kunde enligt utskottet vara att dels inrätta särskilda avdelningar för kvinnor vid vissa lokalanstalter, dels utnyttja särskilda frigångshem som lokalanstalter för kvinnor. Utgående från att propositionen inte berör det kvinnliga klientelet's problem om placering framhåller motionärerna bl. a. att, eftersom alla kvinnliga intagna befinner sig på samma anstalt, svårigheter kan uppstå därigenom att många får sina anhöriga på långt avstånd och därigenom att en olämplig kategoriblandning inte kan undvikas. Motionärerna uttalar sig för placering under lämpliga former på lokalanstalt.

De aktualiserade frågeställningarna har emellertid behandlats av departementschefen i samband med övriga spörsmål om fördelningen av intagna mellan olika typer av anstalter. Det är med tillfredsställelse utskottet kan konstatera att utskottets ovan återgivna synpunkter därvid beaktats och att departementschefen tagit fasta på den lösning utskottet skisserade. Utskottet vill i sammanhanget hänvisa till vad utskottet i sitt

betänkande (JuU 1974:5) i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1974/75 till kriminalvården anför angående inrättande av frigångshem för kvinnor. Utskottet vill också ånyo allmänt understryka vikten av att de kvinnliga intagnas problem ägnas särskild uppmärksamhet vid det fortsatta arbetet på kriminalvårdsreformens genomförande. Någon riksdagens åtgärd i anledning av det här behandlade yrkandet i motionen 1974:1607 påkallas inte.

Bestämmelser beträffande vissa intagna som dömts för särskilt allvarlig brottslighet

I 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivs att den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Undantag görs för det fallet att annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller när det eljest föreligger synnerliga skäl för placering i öppen anstalt. I 20 § andra stycket föreslås en bestämmelse av innehåll att intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får hållas avskild från andra intagna om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sätts i verket. I förslaget till 32 § ges bestämmelser om korttidspermission, som skall få beviljas i syfte att underlätta anpassningen i samhället och även få ges om annan särskild anledning föreligger. I lagrummets andra stycke föreskrivs att intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som däri anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill. Vidare föreskrivs i tredje stycket att för korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat samt att, i fall då noggrann tillsyn är behövlig, föreskrift tillika kan meddelas om att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

De anförda bestämmelserna om placering i slutan stalt, avskildhet och permission beträffande intagen som avses med 7 § tredje stycket kan föras tillbaka på de riktlinjer som drogs upp i en år 1972 framlagd och av riksdagen godkänd proposition med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m. (se prop. 1972:67 och JuU 1972:14 samt JuU 1973:26). Propositionen innebar att lagöverträdare med strafftider om lägst två år, som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet och beträffande vilka samhälleliga stödåtgärder kan förväntas sakna effekt, inte skulle beviljas permissioner eller få förmånen av vård i öppen anstalt i samma utsträckning som dittills. Bakgrunden till förslagen var det stigande antalet rymningar under pågående verkställighet i eller

utan samband med permission som under senare tid begåtts av personer – ofta utan fast anknytning till Sverige – vilka dömts till långvariga frihetsstraff, i många fall för grova narkotikabrott av yrkesmässig karaktär. I fråga om avgränsningen av ifrågavarande kategori intagna uttalade utskottet bl. a. att det är angeläget att de föreslagna inskränkningarna begränsas till det speciella, brottsfixerade klientel som kan bedömas vara inte åtkomligt för en aktiv, resocialiserande kriminalvård.

Problemställningarna prövades även av 1973 års riksdag i anledning av en motion som syftade till en större flexibilitet i tillämpningen och till en mera restriktiv behandling av dem som tillhör ifrågavarande kategorier intagna även om de inte dömts till så stränga straff som två års fängelse. Utskottet erinrade i ärendet om sitt nyss återgivna uttalande samt anförde att avgörandena huruvida permission och placering i öppen anstalt skall beviljas inte har förutsatts komma att ske efter schematiska grunder och att riksdagens ställningstagande inte heller utesluter att i det enskilda fallet hänsyn tas till särskilda förhållanden (JuU 1973:26).

I motionen 1974:1605 anføres bl. a. att det gjorts gällande att de restriktiva permissionsbestämmelserna i praktiken fått en alltför vidsträckt tillämpning, och motionärerna yrkar att 7 § tredje stycket omformuleras, så att det bättre svarar mot lagstiftarens intentioner sådana dessa kom till uttryck vid riksdagsbehandlingen 1972. Motionärerna återkommer också till det tidigare framförda önskemålet om en större flexibilitet i tillämpningen så att reglerna också i vissa fall skulle kunna gälla för den som dömts till fängelse understigande två år om han eljest tillhör den kategori som avses med 7 § tredje stycket. I detta hänseende anför motionärerna att enligt 26 § utlänningslagen det men utlänning lider genom att förvisas skall beaktas vid bestämmande av annan påföljd för brottet. Detta stadgande kan sålunda enligt motionärerna medföra att straffet även för allvarlig brottslighet kan komma att understiga två år i fall där förvisning förekommer. Enligt motionärernas yrkande bör i lagtexten anges att personer som dömts till fängelse understigande två år men som tillhör ifrågavarande kategori intagna undantagsvis kan omfattas av bestämmelserna i 7 § tredje stycket.

Vad först gäller frågan om en mera bestämd avgränsning av den avsedda gruppen intagna delar utskottet motionärernas uppfattning om vikten av en restriktiv tillämpning. Utskottet förstår motionärernas önskemål i denna del så att den ifrågavarande gruppen bör begränsas till att omfatta blott sådana lagöverträdare som ägnar sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet och beträffande vilka samhällseliga stödåtgärder kan förväntas sakna effekt. En dylik begränsning är väl inte uttryckligen intagen i det föreslagna lagrummet. Det framstår emellertid som uppenbart att de som dömts till sådan påföljd som anges i stadgandet och – med hänsyn till att de saknar fast anknytning till riket eller eljest – kan befaras vara särskilt benägna att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet av den allvarliga karaktär som stadgandet avser i ytterst begränsad omfattning torde vara åtkomliga för en positiv

påverkan genom skilda kriminalvårdande åtgärder. Med hänsyn till det anförda finner utskottet att den föreslagna lagtextens utformning lämnar tillräckliga garantier för en restriktiv tillämpning i enlighet med riksdagens tidigare uttalanden. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet i denna del.

Samma principiella betraktelsesätt, innebärande att restriktiviteten måste iakttas vid bestämning av den krets som avses med 7 § tredje stycket, bör enligt utskottets mening anläggas även på den andra i motionen berörda frågan. Visserligen kan det i enlighet med motionärernas tankegång hävdas att en påföljd som – under hänsynstagande till det men en samtidigt ådömd förvisning innebär – bestämts till tid understigande två år i många fall skulle ha bestämts till en längre tid därest förvisning inte samtidigt kommit i fråga. Och detta skäl kan sägas vinna i styrka vid det förhållandet att en ådömd förvisning i vissa fall inte verkställs. Skälen väger emellertid enligt utskottets mening inte särskilt tungt vid jämförelse med angelägenheten från rättssäkerhetssynpunkt av den riktpunkt som tvåårsgränsen utgör. Härtill bör hållas i minnet att regleringen i de ifrågavarande stadgandena rörande placering i sluten anstalt, avskildhet och permission är av stor och ingripande betydelse för de intagna. Förändringar som innebär minskad rörelsefrihet för de intagna bör inte göras utan mycket starka skäl. Med hänsyn till det anförda finner utskottet inte anledning frånga sina ovan återgivna ställningstaganden från 1972 och 1973. Utskottet avstyrker således bifall till yrkandet i motionen 1974:1605 också i denna del.

Beträffande avgränsningen av den grupp som omfattas av stadgandet i 7 § tredje stycket vill utskottet slutligen i anslutning till vad utskottet uttalade 1972 framhålla betydelsen av att uppgifter till ledning för ställningstagandet i det enskilda fallet intas i domstolens dom i målet.

Beträffande det föreslagna stadgandet i 32 § om korttidspermission för intagen som avses i 7 § tredje stycket framställs i motionen 1974:1607 ett yrkande av innebörd att lagtexten formuleras så att utländsk medborgare inte kommer i en sämre situation än svensk medborgare. Härtill vill utskottet till en början påpeka att lagstiftningen inte avser enbart utländska medborgare utan samtliga personer som tillhör den i 7 § tredje stycket angivna kategorin och med tillämpning av detta stadgande är placerade i sluten anstalt. Principiellt skall alltså råda likställighet mellan alla intagna oberoende av nationalitet. Beträffande samtliga intagna som avses med den i 32 § andra stycket föreslagna regleringen torde kunna sägas att anstaltsvistelsen för dem ofta torde bli särskilt påfrestande. Detta gäller kanske framför allt utländska medborgare som saknar anhöriga och andra kontakter i Sverige. Utskottet vill för sin del framhålla att avsikten med de aktuella bestämmelserna inte är att intagna som tillhör ifrågavarande kategori i praktiken skall vara helt avskurna från möjligheten att få permissioner. Härvidlag vill utskottet särskilt peka på den möjlighet att anordna permission under bevakning som det ovan återgivna stadgandet i 32 § tredje stycket medger. I

anledning av motionärernas önskemål vill utskottet understryka att i den praktiska tillämpningen stora ansträngningar bör sättas in på att i ökad utsträckning få till stånd sådan permission i lämpliga former så att en tillfredsställande avvägning sker mellan intresset av att de intagna bevaras vid kontakter med samhället och intresset av att de allmänna säkerhets- och skyddssynpunkterna blir tillgodosedda. Frågan är angelägen men mot bakgrund av nyss gjorda uttalanden saknas enligt utskottets mening skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av det nu behandlade yrkandet i motionen 1974:1607.

Anstaltsvistelsens utformning

I en rad skilda bestämmelser i förslaget till lag om kriminalvård i anstalt ges regler om anstaltsvistelsens utformning och om olika inslag av aktiviteter m. m. under anstaltstiden, vilka tilldragit sig intresse i de i anledning av propositionen väckta motionerna. Utskottet syftar på stadgandena om bl. a. undervisning och utbildning i 10 § andra stycket, om fysisk träning och utomhusvistelse i 13 §, om orientering genom massmedier i 14 § första stycket, om religionsutövning i 15 §, om innehav av personliga tillhörigheter, böcker m. m. i 24 § första stycket, om brevkorrespondens i 25–27 §§, om besök i 29 § och om telefonsamtal i 30 §.

Rent generellt ser utskottet positivt på den föreslagna regleringen av dessa aktiviteter som för de intagna med hänsyn till deras avskärmade livsföring är så utomordentligt viktiga, och utskottet vill här liksom tidigare framhålla vikten av att den praktiska tillämpningen av bestämmelserna underordnas det i 4 § uttalade allmänna syftet med kriminalvården, nämligen att främja de intagnas anpassning i samhället. Utöver uttalandena i anslutning till de angivna stadgandena vill utskottet här något närmare behandla vissa med lagrummen sammanhängande frågor.

I 10 § andra stycket föreslås en bestämmelse av innebörd att intagen, som har behov av undervisning eller utbildning eller av medicinsk-psykologisk eller annan särskild behandling, skall beredas sådan under arbetstid om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

I motionen 1974:1602 riktas invändningar mot den begränsning som ligger i hänvisningen till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar. Motionärerna menar att föreliggande behov av utbildning och behandling bör tillgodoses även vid relativt kort anstaltsvistelse och att verksamheten skall planläggas så att den kan fullföljas efter utskrivningen om den inte kan slutföras under anstaltsvistelsen. I anslutning till det anförda yrkar motionärerna att den nämnda hänvisningen utgår ur lagtexten.

Utskottet vill härtill först peka på svårigheterna att upprätthålla en högre ambitionsnivå än den som stadgandet är ett uttryck för – nämligen att utbildning och behandling skall beredas under hänsynstagande till den intagnes behov och förutsättningar. Härvidlag bör särskilt beaktas de

problem som i vissa fall måste föreligga för intagna med helt korta strafftider att under anstaltstiden påbörja mera bundna studier eller mera krävande behandlingar. Vad gäller önskemålen att utbildningen eller behandlingen skall kunna fullföljas efter utskrivningen vill utskottet hänvisa till stadgandet om frigivningsförberedelser i 10 § andra punkten, där det föreskrivs att om den intagne kommer att behöva undervisning, utbildning eller ekonomiskt, socialt eller medicinskt stöd så skall så långt möjligt åtgärder vidtas för att tillgodose sådant behov. Det anförda ger enligt utskottets mening vid handen att motionärernas önskemål i tillbörlig utsträckning bör kunna tillgodoses utan ändring i den föreslagna lagtexten. I anledning av yrkandet i motionen 1974:1607 om sådan ändring av lagrummet att som villkor för beredande av undervisning eller behandling skall gälla inte bara den intagnes behov därav utan även hans önskemål därom, vill utskottet utöver vad ovan anförts endast hänvisa till departementschefens uttalande i anslutning till frågan om arbetspliktens bibehållande att den intagne normalt inte bör åläggas att delta i sådan undervisning eller utbildning som han saknar tillräcklig motivation för. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet bifall till de nu behandlade yrkandena i motionerna 1974:1602 och 1974:1607.

I detta sammanhang vill utskottet uttala sin tillfredsställelse över att lagtexten genom föreskriften att undervisning och utbildning skall beredas den intagne under arbetstid markerar att de olika verksamheter som kan ifrågakomma är likvärdiga med arbete. Detta öppnar enligt utskottets mening möjligheter till en mera positiv syn på frågan om ersättning vid deltagande i verksamhet av nu berört slag. Härvidlag kan utskottet också hänvisa till att ett uttryckligt stadgande i ämnet upptas i förslaget till 44 §.

Ett annat spørsmål rörande undervisnings- och utbildningsverksamheten vid kriminalvårdens anstalter som utskottet uppmärksammat, bl. a. vid studiebesök i olika anstalter, är det förhållandet att gällande regler om minsta antalet deltagare i viss utbildning i många fall hindrat anordnande av önskad utbildningsverksamhet. Detta är naturligtvis mindre tillfredsställande. Utskottet finner det därför positivt att chefen för utbildningsdepartementet i årets statsverksproposition, bil. 10 s. 404, förordar att kurser inom kommunal vuxenutbildning fr. o. m. den 1 juli 1974 får anordnas på anstalterna, även om antalet deltagare inte kan beräknas varaktigt uppgå till mer än fem.

I 13 § regleras sådan för de intagna särskilt betydelsefull aktivitet som fysisk träning och utomhusvistelse. Där föreskrivs att intagen såvitt det är möjligt skall beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd samt att intagen skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte hinder möter. De begränsningar i den intagnes rätt till dylika aktiviteter som ligger i uttrycken "såvitt det är möjligt" och "om ej hinder möter" kritiserats i motionerna 1974:1602, 1974:1605 och 1974:1607. Visserligen kan till stöd för de i propositionen föreslagna formuleringarna anföras att viss restriktivitet påkallas av resursskäl och av hänsyn till rymningsrisk och

fara för personalens säkerhet. Enligt utskottets mening talar emellertid angelägenheten av att de intagna får möjlighet till fysisk träning och utomhusvistelse i tillräcklig utsträckning för att lagrummet ges den avfattningen att i dess första stycke anges att intagen skall beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd samt att i dess andra stycke föreskrivs att intagen skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme om ej synnerligt hinder möter däremot. I anledning av motionerna förordar utskottet att paragrafen ges denna lydelse.

Ett för de intagna betydelsefullt stadgande som rör förfarandet vid brevgranskning föreslås i 27 § andra stycket, enligt vilket den intagne bör vara närvarande vid öppnande av brev om det lämpligen kan ske. I motionen 1974:1607 yrkas att det nyss angivna villkoret bör ändras till "där så är möjligt". Härtill vill utskottet först anföra att lagrummet saknar motsvarighet i behandlingslagen och att utskottet i överensstämmelse med de tankegångar som ligger bakom motionsyrkandet finner det värdefullt att frågans vikt markeras genom att en bestämmelse i ämnet intas i den nya lagen. Genom den i propositionen föreslagna lagtexten understryks enligt utskottets mening i erforderlig mån det angelägna i att den intagne i största möjliga utsträckning bereds tillfälle till närvaro då ett brev till eller från honom öppnas och granskas och ges samtidigt möjlighet att beakta de praktiska svårigheter som kan föreligga på vissa stora anstalter. Mot bakgrund av det anförda utgår utskottet från att strävan i den praktiska tillämpningen kommer att bli att regelmässigt bereda den intagne tillfälle att närvara. Smärre organisatoriska svårigheter får inte lägga hinder i vägen härför. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionsyrkandet erfordras inte.

Avskildhet och enrumsvistelse m. m.

Problematiken rörande isolering i skilda former av intagen har länge utgjort ett mycket omdiskuterat tema i den kriminalpolitiska debatten. Starkt kritiska synpunkter i ämnet har anförts i skrifter som inkommit till utskottet från organisationer och enskilda, och en rad yrkanden i de motioner som väckts i anledning av propositionen tar upp varierande förslag till lösningar av olika spörsmål.

Enligt den nuvarande regleringen i behandlingslagen förekommer isolering huvudsakligen i två former, å ena sidan som behandlings- och säkerhetsåtgärd och å andra sidan som disciplinär åtgärd. Isolering som behandlingsåtgärd har, som framhålls av JO i årets ämbetsberättelse, i praxis kommit att i stor utsträckning användas i stället för olika former av disciplinär bestraffning (JO 1974 s. 211 ff). Regleringen i förslaget till lag om kriminalvård i anstalt innebär betydande förändringar i förhållande till nuvarande ordning och medför bl. a. möjligheter till en klarare avgränsning mellan behandlings- och bestraffningsåtgärder. De regler som är av närmast behandlingsmässig och säkerhetsmässig natur, upptagna i 18–23 §§, medför en inskränkning i möjligheterna till isolering. De

föreslagna reglerna för disciplinär bestraffning, som upptas i 46–51 §§, innebär väsentliga ändringar, som bl. a. syftar till att minska användningen av isoleringsstraffet. Maximitiden för detta begränsas till sju dagar mot nuvarande trettio dagar. Som ny reaktionsform införs varning. I vissa fall skall i disciplinärende kunna förordnas att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall räknas in i tiden för verkställighet av den påföljd som den intagne undergår. Som en konsekvens härav skall misskötsamhet under anstaltstiden normalt inte – som f. n. sker – föranleda att man vid prövning av frågan om villkorlig frigivning senarelägger tidpunkten för frigivningen. Beträffande båda formerna av isolering ges bl. a. av rättssäkerhetshänsyn betingade regler om medverkan av läkare och protokollföring.

Utskottet tar först upp frågan om intagens vistelse i enrum på egen begäran. För närvarande gäller enligt behandlingslagen att intagen som önskar arbeta eller tillbringa sin fritid i enrum inte må vägras detta om inte synnerliga skäl talar däremot. Vad beträffar intagens möjligheter att enligt den föreslagna lagstiftningen tillbringa fritiden i enrum följer av 17 § andra stycket att det beror på honom själv om han föredrar gemenskap eller avskildhet. Vad gäller arbete föreslås som huvudregel gemenskap. Arbete i enrum på egen begäran skall enligt 18 § få tillåtas endast om beaktansvärda skäl talar härför. I stadgandet ges vidare föreskrifter om yttrande av läkare över sådan begäran och om omprövning av lämnat medgivande till arbete i enrum.

I motionen 1974:1600 framställs i viss överensstämmelse med remissuttalanden och påpekanden av lagrådet yrkande av huvudsaklig innebörd att lagtexten ges sådan utformning att intagen skall få på egen begäran arbeta i enrum om inga skäl talar häremot. För yrkandet anförs motionärerna bl. a. att den ändring i förhållande till gällande rätt som propositionen innebär härvidlag ger intryck av en förmyndarinställning gentemot den intagne. Enligt motionärernas mening bör det betraktas som fullt normalt att en intagen kan föredra avskildhet framför gemenskap under arbetet, och i regel bör man också tilltro honom förmåga att själv bedöma om arbete i enrum kan medföra psykiska påfrestningar för honom. För bedömningen synes enligt motionärerna läkare behöva medverka endast i undantagsfall. I detta hänseende innebär motionsyrkandet främst att lagrummet utformas så att innan avslag ges på begäran om arbete i enrum läkare skall yttra sig inom en vecka efter det att begäran framställts.

Utskottet vill till en början bl. a. mot bakgrund av att isolering – även självvald sådan – innebär betydande risker för skadliga verkningar för den intagne och för möjligheterna till hans återanpassning uttala sin anslutning till den allmänna strävan att minska möjligheterna till isolering som präglar förslaget i propositionen. Utskottet ställer sig därför bakom den i 17 § första stycket föreslagna huvudregeln att intagen skall arbeta tillsammans med andra intagna. Härav följer att arbete i enrum bör utgöra en undantagsföreteelse, och att i princip enbart det förhållandet

att intagen begär att få arbeta i enrum sålunda inte bör medföra att han kan få isoleras från övriga intagna. Problemet gäller därför enligt utskottets mening frågan under vilka omständigheter begäran om arbete i enrum bör bifallas. Härvidlag kan inte bortses från förekomsten av våld och hot från medintagnas sida. Erfarenheten ger vid handen att den ökande tendensen till sådana övergrepp inte sällan har sin grund i det ökade missbruket av berusningsmedel bland de intagna. Som anledning anges också ouppklarade narkotikaaffärer, ofta gällande stora belopp. Det förekommer också att hämndåtgärder mot "tjallare" i narkotikasammanhang tar sig våldsamma uttryck. Våld och hot har vidare förekommit för att öka anslutningen till mat- och arbetsstrejker och andra massaktioner. I sammanhanget bör beaktas att det för en intagen som är utsatt för våld eller hot av angiven art många gånger är svårt att yppa för anstaltspersonalen varifrån hotet kommer eller vilka uttryck det tagit sig. Även eljest kan det — i likhet med vad lagrådet anför — vara svårt att konstatera att det föreligger skäl av stor tyngd för arbetsplacering i enrum, eftersom det ofta rör sig om förhållanden som svårigen är åtkomliga för utomståendes bedömning.

Av det anförda följer emellertid inte att som huvudregel bör gälla den ordning som motionärerna föreslagit. Som utskottet redan antytt måste vådorna av en isolering beaktas. Härtill kommer att föreskriften om läkares medverkan, som saknar motsvarighet i behandlingslagen, ökar möjligheterna att utvärdera styrkan hos de bevekelsegrunder som ligger bakom den intagnes önskemål. Vidare bör beaktas att, som departementschefen uttalar, kravet på beaktansvärda skäl inte innebär att den intagne måste åberopa skäl av särskild styrka för bifall till sin begäran.

Vid en avvägning av för- och nackdelar har utskottet stannat för att tillstyrka den i propositionen upptagna lagtexten och således avstyrka bifall till motionen. Med hänsyn till de svårigheter som i enlighet med vad utskottet ovan anfört många gånger måste föreligga för en intagen att närmare konkretisera skälen för sin begäran vill utskottet kraftigt understryka vikten av att i den praktiska tillämpningen hänsyn tas till dessa svårigheter och att bedömningarna sker i en för de intagna positiv anda. Utskottet vill tillfoga att det förhållandet att anstalten inte kan tillhandahålla arbetsuppgifter som går att utföra i enrum inte får inverka på avgörandet av den intagnes begäran.

Utskottet övergår nu till att behandla frågorna kring tvångsmässig isolering, varom regler föreslås dels i 19–23 §§, dels i 47–51 §§. Utskottet vill härvidlag först erinra om att anstaltslivet för de intagna skiljer sig från livet i samhället i övrigt därigenom att det måste upprätthållas med tvång. Detta skapar kontrollproblem som inte finns i andra kollektiv. Allmänt förekommande medel för att upprätthålla social kontroll har stundom visat sig otillräckliga på anstalt och tämligen hårda åtgärder har därför behövt tillgripas. Till sådana åtgärder hör enrumsplacering, såväl när den används som behandlings- eller säkerhets-

åtgärd som när den fungerar som disciplinmedel. Med tanke på att isolering kan innebära betydande risker för allvarliga skadeverkningar för den som drabbas därav, är utskottet i princip negativt inställt till dylika åtgärder. Innan de tillgrips bör man i största möjliga utsträckning på andra vägar söka komma till rätta med de missförhållanden som kan aktualisera en isolering. Förhållandena inom anstalterna är emellertid sådana att man i praktiken inte kan avstå från åtgärder av denna art såsom ett yttersta medel. Mot denna bakgrund kan utskottet inte tillstyrka bifall till de yrkanden i motionerna 1974:1603 och 1974:1607 som går ut på att isolering – i alla former respektive som disciplinär bestraffning – skall avskaffas.

I 19 § föreslås ett stadgande av innebörd att intagen i samband med utredning för planläggning av hans vård i anstalt får hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen krävs för att syftet med utredningen inte skall äventyras.

I motionen 1974:1605 framställs önskemål om sådan ändring av lagrummet att användningen av avskildhet för utredning begränsas.

I linje med den grundinställning till isoleringsproblematiken som utskottet nyss redovisat vill utskottet i fråga om avskildhet för det nu aktuella syftet först peka på angelägenheten av att i all möjlig utsträckning sådana lättnader i avskildheten medges som det i 21 § föreslagna stadgandet öppnar möjlighet till. Man bör sålunda sträva efter att låta de intagna vara tillsammans i smärre grupper på därför avsedda avdelningar i stället för att de skall vistas i sträng avskildhet. Bland faktorer som kan medverka till att minska behovet av avskildhet enligt 19 § kan också pekas på den effektivisering av personundersökningsförfarandet, varom beslut redan fattats (se JuU 1973:41).

Även om utskottet finner goda skäl till antagande att tillämpningen av ett stadgande med den lydelse som föreslås i propositionen skulle präglas av den önskade restriktiviteten anser utskottet dock att syftet att garantera en sådan praxis bättre skulle tillgodoses om lagrummet får en något stramare avfattning än den som upptagits i propositionen. I viss överensstämmelse med tankegångarna i motionen bör stadgandet utformas så att däri utsägs att den intagne får hållas avskild från andra intagna endast i den mån det oundgängligen krävs för att syftet med utredningen ej skall äventyras. Härigenom markeras tydligare att andra möjligheter att genomföra undersökningen noga måste övervägas innan beslut om avskildhet fattas. Utskottet utgår från att, i de fall avskildhet för utredning skall visa sig nödvändig, den skall behöva pågå allenast i någon eller några få dagar. I enlighet med det anförda föreslår utskottet att riksdagen i anledning av motionen 1974:1605 anta 19 § med den ändring som nyss angivits.

I 20 § första stycket föreslås ett stadgande enligt vilket intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna. Enligt samma

lagrum skall dylika beslut om avskildhet omprövas så ofta anledning förekommer, dock minst en gång i månaden.

Stadgandet kritiseras i motionerna 1974:1605 och 1974:1607. Kritiken riktar sig i båda motionerna mot uttrycket "menligt inflytande på andra intagna". Motionärerna anser också att även fara för den intagnes egen säkerhet bör kunna utgöra grund för att hålla honom i avskildhet. I motionen 1974:1607 yrkas därjämte att det bör föreskrivas att den fara för säkerhet till liv eller hälsa som enligt paragrafen utgör grund för ingripande skall vara överhängande.

Vad beträffar önskemålen att åtgärd enligt 20 § skall kunna vidtas om det är nödvändigt med hänsyn till föreliggande fara för den intagnes egen säkerhet vill utskottet först hänvisa till vad utskottet nyss anfört angående de bestämmelser som ger den intagne möjligheter att efter eget skön tillbringa fritiden i enrum och, efter framställning därom, även arbeta i enrum. Fall torde emellertid kunna tänkas då fara för den intagnes säkerhet hotar men nyssnämnda regler inte kan tillämpas, t. ex. därför att vederbörande inte begärt det. Det kan också tänkas att en intagen stundom genom egna åtgärder kan utgöra en fara för sig själv. Utskottet finner därför övervägande skäl tala för att paragrafen bör utformas i överensstämmelse med motionärernas önskemål i denna del.

Vad gäller kraven på en precisering av formuleringen "menligt inflytande" vill utskottet först erinra om vad utskottet under avsnittet Allmänna synpunkter anfört om svårigheterna att i en ramlagstiftning av nu ifrågakarande art ge de skilda stadgandena en kasuistisk prägel och om önskvärdheten av preciseringar i tillämpningsbestämmelserna. Till belysning av innebörden i uttryckssättet "menligt inflytande" vill utskottet, liksom departementschefen, peka på att det kan förekomma t. ex. att en intagen söker uppmåna medintagna att medverka i sabotagehandlingar eller andra ordningsstörningar inom anstalten eller att en intagen trakasserar eller i övrigt uppför sig hänsynslöst mot andra intagna. I allvarliga fall av nu angivet slag torde det inte vara någon överdrift att påstå att vederbörande utövar menligt inflytande på medintagna. Mot denna bakgrund finner utskottet att stadgandet i nu berörd del svårligen kan undvaras.

Utformningen av stadgandet ligger enligt utskottets mening också i linje med önskemålen i motionen 1974:1607. Med hänsyn härtill och då utskottet även i övrigt finner den i propositionen föreslagna lydelsen böra godtas tillstyrker utskottet lagrummet i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit samt avstyrker bifall till motionerna i denna del. Samtidigt finner utskottet angeläget betona att lagrummet endast vinner tillämpning i allvarliga situationer av den art som belyses av de ovan anförda exemplen.

Utskottet vill här också liksom i anslutning till stadgandet i 19 § peka på vikten av att man vid genomförandet av åtgärd enligt 20 § ständigt har för ögonen de möjligheter till lättnader i avskildheten som medges enligt föreskriften i 21 §. Detta är särskilt angeläget med tanke på att någon

strikt formell tidsgräns inte anges för hur länge åtgärd enligt 20 § får bestå. Det måste också här framhållas vikten av att andra vägar att komma till rätta med ordningsstörningar och liknande yttringar noga prövas samt att tillämpningen underordnas det generella målsättningsstadgandet i 4 § och sålunda kommer att präglas av stor återhållsamhet. Utskottet, som sålunda utgår från att tillämpningen kommer att ges tillbörlig restriktivitet, finner mot bakgrund av det anförda skäl ej föreligga att tillstyrka bifall till motionen 1974:1607 såvitt gäller en skärpning i lagtexten rörande graden av fara för säkerhet till liv eller hälsa. Liksom departementschefen vill utskottet slutligen framhålla att den omständigheten att en intagen gjort sig skyldig till disciplinärt beteende av kanske allvarlig natur i och för sig inte utgör skäl för att tillämpa bestämmelserna i 20 §.

I 23 § föreslås ett stadgande av innehåll att intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att betvinga våldsamt uppträdande av honom och att åtgärden inte får bestå under längre tid än säkerheten kräver. I paragrafens andra stycke föreskrivs att, om andra medel visar sig otillräckliga för att betvinga våldsamt uppträdande av intagen, denne får beläggas med fängsel om säkerheten oundgängligen kräver det. I tredje stycket ges en bestämmelse av innebörd att läkare så snart det kan ske skall yttra sig över åtgärder som nu nämnts samt att protokoll skall föras över vad som förekommit.

I motionen 1974:1607 framställs ett yrkande av innebörd att bestämmelsen om läkares medverkan i tredje stycket ges ett sådant innehåll att läkare alltid måste yttra sig över åtgärden innan den vidtas om så är praktiskt möjligt.

Utformningen av det ovan angivna stadgandet om möjligheterna att belägga intagen med fängsel för att betvinga våldsamt uppträdande ger vid handen att åtgärd av detta slag får komma till användning endast under vissa strängt begränsade förutsättningar, och utskottet vill betona att stadgandet skall tillämpas endast i utomordentliga undantagsfall. När det gäller läkares medverkan vid åtgärder enligt denna paragraf delar utskottet i och för sig den grundsyn som ligger bakom motionsyrkandet. Utan att här närmare gå in på det mera omfattande spörsmålet om kriminalvårdens tillgång till medicinalpersonal vill utskottet emellertid i anledning av motionsyrkandet framhålla att de situationer då åtgärd enligt 23 § kan påkallas ofta enligt sin natur uppstår helt plötsligt. Det skulle då kunna få orimliga konsekvenser om yttrande av läkare i regel måste avbidas innan åtgärden får vidtas. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till yrkandet. Utskottet vill emellertid tillfoga att det — i enlighet med den i propositionen föreslagna lagtextens lydelse — inte kan få bli fråga om några längre dröjsmål för läkares medverkan. En riktpunkt i vad avser åtgärd enligt andra stycket måste vara att läkare kommer tillstädes samma dag som åtgärden vidtas eller senast påföljande dag.

Till vissa motionsyrkanden som berör isolering både som behandlings- och säkerhetsåtgärd och som disciplinär åtgärd återkommer utskottet i

det följande.

I den inledande bestämmelsen om disciplinär bestraffning i 46 § föreslås ett stadgande av innebörd att intagen som bryter mot anbefalld ordning eller eljest beter sig klandervärt får åläggas disciplinär bestraffning om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av ordnings- eller säkerhetshänsyn.

Utskottet ansluter sig till de tankar som ligger bakom stadgandet och finner det tillfredsställande att även här klart sägs ut att mildare åtgärder måste provas innan allvarigare ingripanden övervägs. Utskottet har emellertid vid sin granskning fäst sig vid den obestämthet som vidlåder stadgandet genom uttrycket "eller beter han sig eljest klandervärt". Erinringar mot uttryckssättet har också framförts under remissbehandlingen, bl. a. av kriminalvårdsstyrelsen. I syfte att ge stadgandet en mera pregnant lydelse förordar utskottet i huvudsaklig överensstämmelse med kriminalvårdsstyrelsens yttrande att som förutsättningar för ingripande enligt lagrummet anges att intagen bryter mot anbefalld ordning eller meddelade anvisningar.

I förslaget till 47 § beskrivs de olika former av disciplinär bestraffning som avses förekomma. Dessa är varning, inneslutning i enrum under högst sju dagar samt förordnande att viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i verkställigheten. Enligt föreskrift i paragrafens andra stycke skall de båda sistnämnda åtgärderna kunna vidtas i förening. I 50 § ges bestämmelser om interimistiskt beslut om inneslutning i enrum i disciplinärende. Tid för sådan inneslutning skall avräknas från den tid för inneslutning som därefter åläggs i ärendet.

I motionen 1974:1605 framställs yrkande av huvudsaklig innebörd dels att ordningsföljden mellan stadgandena om inneslutning och förordnande att viss tid ej skall inräknas i verkställigheten omkastas, dels att för inneslutning skall föreskrivas betydligt skärpta villkor, allt i syfte att tydligare markera vikten av att stor restriktivitet bör iakttas vid tillämpningen av isoleringsåtgärder. Motionärerna vänder sig också mot den föreslagna möjligheten att kombinera de båda åtgärderna med varandra. Ett i anslutning härtill framställt yrkande får förstås så att paragrafens andra stycke enligt motionärerna bör utgå.

Vid behandlingen av förevarande lagrum vill utskottet först uppehålla sig vid den konsekvens av den i propositionen valda lösningen som ligger däri att vid prövningen av fråga om villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt särskild hänsyn inte längre skall behöva tas till misskötsamhet som föranlett disciplinär bestraffning. Lagtekniskt har denna konsekvens kommit till uttryck i en ändring i 26 kap. 7 § brottsbalken innebärande att ur lagrummet utmönstras den dömdes uppförande under anstaltsvistelsen såsom en av de omständigheter vilka särskilt skall beaktas vid prövning av fråga om villkorlig frigivning. Lagändringen gör det möjligt att bryta den praxis som innebär att indisciplinära beteenden, i varje fall då fråga är om allvarlig misskötsam-

het, nära nog regelmässigt får till följd att villkorlig frigivning senareläggs, t. ex. 14 dagar eller en månad. Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över förslaget som tillgodoser det framträdande rättssäkerhetsintresse som kräver att följderna av ett disciplinärt beteende såvitt möjligt prövas och beslutas i ett sammanhang. Förslaget har också den fördelen att det motverkar uppkomsten av föreställningar om dubbelbestraffning. I samma riktning verkar f. ö. också den föreslagna föreskriften i 48 § om att i disciplinärende bör beaktas om den ifrågavarande förseelsen har andra omedelbara följder för den intagne, särskilt beträffande frigång, korttidspermission och frigivningspermission. I anslutning till departementschefens uttalanden i ämnet vill utskottet ytterligare framhålla att lagändringen givetvis inte hindrar att i enskilt fall hänsyn likväl kan tas till uppförandet under anstaltstiden vid prövningen av villkorlig frigivning. Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att bristande skötsamhet under anstaltstiden endast i särskilda undantagsfall, då fråga är om en mer än vanligt omfattande misskötsamhet, skall kunna föranleda senareläggning av tidpunkten för villkorlig frigivning. Liknande synpunkter gör sig gällande i fråga om övergång till vård utom anstalt för den som undergår ungdomsfängelse eller internering.

När det härafter gäller motionärernas yrkande i syfte att i detta lagrum markera vikten av restriktivitet i tillämpningen av isoleringsstraffet vill utskottet först framhålla att enligt tillgänglig erfarenhet uppfattningarna är i hög grad delade om vilken åtgärd som är den svåraste, en kort tids isolering eller ett framflyttande av tidpunkten för frigivningen. I många fall upplevs även en relativt kort tids förlängning av verkställigheten som ett mycket allvarligt ingrepp. Från denna synpunkt är utskottet inte berett att göra någon inbördes avvägning mellan de nu avsedda formerna av disciplinär bestraffning.

Utskottet vill emellertid i överensstämmelse med motionärernas tankegångar här erinra om sina uttalanden ovan i skilda sammanhang om vikten av att stor restriktivitet iakttas vid tillämpningen av bestämmelserna om isolering och att i görligaste mån mindre ingripande åtgärder först noggrant övervägs. Denna inställning kommer också till uttryck genom den begränsning av maximitiden från nuvarande 30 dagar till 7 dagar som innefattas i lagrummet. Motionärernas förslag om utmönstring av möjligheten att i vissa fall kunna kombinera åläggande av inneslutning med förordnande om att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden kan utskottet inte ställa sig bakom. Det kan nämligen inte bortses från att det i särskilda fall av allvarig misskötsamhet erfordras en ännu kraftigare reaktionsform än vad enbart inneslutning eller förlängning av verkställighetstiden utgör. Det är dock självklart att en kombination av nu aktuellt slag endast bör komma till användning i extrema fall. I enlighet med det anförda avstyrker utskottet bifall till de nu behandlade yrkandena i motionen 1974:1605. Det i motionen 1974:1607 i fråga om 47 och 50 §§ framförda yrkandet, såvitt det direkt avser att bestämmelserna om isoleringsstraff skall utgå, liksom yrkandet i detta hänseende i motionen 1974:1603 har utskottet behandlat i det föregående.

Av vad utskottet i det föregående anfört framgår att utskottet tillstyrker den i propositionen föreslagna lagstiftningen om olika former av avskildhet och om disciplinär bestraffning med allenast smärre jämkningar. Det återstår nu att behandla ett antal näraliggande motionsyrkanden med en mera generell syftning.

I motionerna 1974:1602, 1974:1605 och 1974:1607 framställs yrkanden som bl. a. går ut på att störningar och indisciplinära beteenden bland intagna bör mötas med terapeutiska åtgärder så att användningen av isoleringsåtgärder kan nedbringas eller helt upphöra. Yrkandet i den förstnämnda motionen syftar till införande av en lagbestämelse varigenom det önskade resultatet skulle bättre garanteras. Yrkandet i motionen 1974:1605 tar särskilt sikte på en förstärkning av anstaltens terapeutiska resurser med hänsyn till föreliggande vårdbehov för narkomaner och alkoholister bland de intagna. I anslutning här till bör erinras om det ovan behandlade yrkandet i motionen 1974:1607 innebärande att isolering inte erfordras som disciplinär bestraffning om förseelsen i stället möts av terapeutiska insatser.

I anledning av motionärernas önskemål vill utskottet här hänvisa till utskottets bestämda uttalanden ovan att varje beslut om avskildhet eller inneslutning i enrum måste föregås av noggranna överväganden huruvida inte mindre ingripande åtgärder kan vara till fyllest. Det är härvid självfallet att åtgärder av terapeutisk och kurativ art i första hand skall komma i fråga och säkerligen också många gånger är till fyllest. Utskottet vill också peka på vad utskottet i sitt betänkande JuU 1974:5 anför om att assistenter och kuratorer i fortsättningen kommer att kunna i större utsträckning ägna sig åt kvalificerade sociala och terapeutiska uppgifter samtidigt som över huvud taget mer tid kommer att kunna anslås åt kurativ verksamhet vid anstalterna. Mot bakgrund av det anförda finner sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till de här angivna yrkandena i motionerna 1974:1602 och 1974:1605.

I motionerna 1974:1604, 1974:1605 och 1974:1607 framställs yrkanden som ytterst har det gemensamma syftet att en närmare undersökning eller utredning bör ske av möjligheterna att i framtiden ersätta isoleringsåtgärder med andra åtgärder. I motionen 1974:1604 betonas särskilt de medicinska verkningarna av isolering. Yrkandena i motionen går ut på att riksdagen bör dels göra ett tillkännagivande rörande hänsynstagande till medicinska synpunkter vid utarbetandet av tillämpningsföreskrifter till den nya lagen, dels anhålla om en undersökning med uppgift att kartlägga de medicinska verkningarna av isolering. Yrkandet i motionen 1974:1605 går ut på att riksdagen skall begära förslag till åtgärder avsedda att ersätta inneslutning i enrum som disciplinär bestraffning. I motionen 1974:1607 slutligen yrkas att riksdagen skall begära en skyndsam utredning av konsekvenserna av avskildhet och möjligheterna att ersätta denna åtgärd med andra. Även i denna motion hänvisas till medicinska rön beträffande ensamhetssituationen.

Av vad utskottet anfört i det föregående framgår att utskottet intar en

i princip starkt negativ inställning till förekomsten av isolering och tillstyrkt dess användning endast när det är oundgängligen nödvändigt. Ställningstagandet har som förut anförts sin grund i det förhållandet att betydande risker är förenade med isolering. Som påtalas i motionerna är omfattningen och naturen av dessa risker inte i allo kända. Redan detta utgör enligt utskottets mening ett skäl att söka närmare klarlägga verkningarna av kortare och längre tids vistelse i enrum. Den motvilja mot isoleringsåtgärder som yppats i lagstiftningsärendet och som utskottet omfattar utgör vidare ett skäl att sätta in ansträngningar på att — utöver vad utskottet förordat i det föregående — söka alternativa former för ett effektivt upprätthållande av erforderlig säkerhet och disciplin inom kriminalvårdsanstalterna. Utskottet ställer sig därför positivt till de i motionerna framställda utredningsönskemålen. Viss tveksamhet råder emellertid inom utskottet angående den lämpligaste formen för utredningsarbetet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare anvisningar för utredningsarbetets bedrivande. Vad utskottet sålunda i anledning av motionerna 1974:1604, 1974:1605 och 1974:1607 anförst rörande utredning av verkningarna av isolering inom kriminalvården och av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder bör ges Kungl. Maj:t till känna. Vad gäller yrkandet i den förstnämnda motionen rörande utarbetandet av tillämpningsföreskrifter får utskottet hänvisa till vad utskottet i det föregående anförst om vikten av att erforderliga preciseringar sker vid utarbetandet av dessa föreskrifter. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen i denna del erfordras inte.

I motionerna 1974:1605 och 1974:1607 framställs i anslutning till uttalanden under remissbehandlingen önskemål om ökad insyn i anstaltsverksamheten. Med hänsyn bl. a. till att insyn genom en särskild ombudsman eller nämnd genom sin blotta existens skulle bidra till att undanröja misstankar om godtycke eller hårdhet i behandlingen yrkas i den förstnämnda motionen att riksdagen hemställer om åtgärder för att skapa en ökad insyn i anstaltsverksamheten och för att åstadkomma en lokal förankring. Med likartad motivering begärs i motionen 1974:1607 en skyndsam utredning rörande medverkan av lekmän vid användning av isoleringsåtgärder.

I anslutning till motionerna bör först erinras om att JO ägnar mycket stor uppmärksamhet åt förhållandena inom kriminalvårdens anstalter samt att det enligt gällande instruktion för övervakningsnämnderna åligger sådan nämnd bl. a. att genom besök i fångvårdsanstalt som hör till dess verksamhetsområde skaffa sig kännedom om förhållandena i anstalten och därvid ge de intagna tillfälle till samtal. Utan att vilja förringa värdet av nu nämnd verksamhet anser utskottet att en ökad insyn i enlighet med motionärernas önskemål skulle vara av stort värde inte enbart för de intagna utan även för anstaltspersonalen. Ett genomförande av motionsförslagen skulle också på sikt kunna bidra till en större förståelse för kriminalvårdens problem och ett ökat förtroende för dess verksamhet. En närmare undersökning av här berörda frågor synes således utskottet väl motiverad. Beträffande frågan om utredningens

bedrivande bör beaktas att bl. a. övervakningsnämndernas verksamhet är föremål för översyn inom en nyligen tillsatt utredning. Till utredningens uppgifter hör enligt direktiven bl. a. att utreda möjligheterna för nämnderna att i ökad utsträckning medverka vid planeringen av verksamheten vid olika kriminalvårdsorgan inom nämndernas verksamhetsområden. Enligt utskottets mening talar vissa skäl för att även de i motionerna aktualiserade spörsmålen bör anförtros utredningen. Utskottet vill emellertid inte binda sig för någon viss lösning rörande på vilket sätt eller i vilken omfattning motionärernas önskemål bör tillgodoses. Det bör därför överlåtas åt Kungl. Maj:t att besluta om formerna för utredningens bedrivande. Vad utskottet sålunda i anledning av motionerna 1974:1605 och 1974:1607 anfört om utredning rörande ökad insyn i anstaltsverksamheten bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i övrigt

Utskottet tillstyrker utan särskilt uttalande förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i de delar det inte berörts i det föregående.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i brottsbalken, vilket i huvudsak betingas av den nya lagstiftningen om kriminalvård i anstalt. Utskottet vill här hänvisa till sitt uttalande i det föregående rörande den i propositionen föreslagna ändringen i 26 kap. 7 § brottsbalken.

Ny lagstiftning rörande behandlingen av häktade

Nära samband med lagstiftningen om kriminalvård i anstalt har lagstiftningen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Dessa frågor regleras f. n. i lagen (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

I ett av riksdagen godkänt utlåtande av första lagutskottet i anledning av en motion angående häktades ställning och rättssäkerhet (1LU 1966:39) uttalade utskottet att behandlingen av häktade, anhållna och gripna borde överses i vissa avseenden. Utredningsarbetet borde enligt utskottets mening sammankopplas med en översyn av lagstiftningen om behandling i fängvårdsanstalt. I direktiven till KAIK instämde dåvarande chefen för justitiedepartementet i vad utskottet anfört. Han tillade bl. a. att de sakkunniga borde beakta möjligheterna att rationellt lösa bl. a. behandlingsfrågorna gemensamt för häktade och på fängvårdsanstalt intagna. Han förordade också samråd med fylleristrafutredningen. I sitt betänkande lade KAIK fram ett förslag till ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Kommittén ansåg beträffande reformbehovet på detta område främst att möjligheterna att ge de intagna kurativt socialt stöd behövde byggas ut och att tillfälle behövde skapas för intagna

som så önskar att få arbete eller annan lämplig sysselsättning inom anstalten. Kommitténs förslag innefattade lagbestämmelser i båda dessa avseenden samt smärre jämkningar av gällande behandlingsregler i syfte att mildra de intagnas isolering. Kriminalvårdsberedningen tog inte direkt ställning till KAIK:s förslag till häkteslag. Förslag till sådan lag har heller ännu inte förelagts riksdagen.

Mot i huvudsak nu angiven bakgrund framställs i motionerna 1974:1605 och 1974:1606 yrkanden som går ut på att riksdagen skall begära förslag till ny häkteslagstiftning. I den förstnämnda motionen påtalas särskilt angelägenheten av att isolering inte äger rum utan att det bedöms verkligt nödvändigt. Yrkandet i motionen 1974:1606 syftar till att ny häkteslagstiftning i enlighet med riktlinjer som angetts av KAIK och kriminalvårdsberedningen skall föreläggas innevarande års riksdag.

Till en början vill utskottet erinra om att förra årets kriminalvårdsreform innebär relativt betydande medelsanvisningar till förstärkningar av den kurativa verksamheten och utbildnings- och kontaktverksamheten bland intagna på allmänna häkten (JuU 1973:15) samt att för nästa budgetår medel beräknats för vissa tjänster i syfte att bereda intagna på allmänna häkten sysselsättning (JuU 1974:5). Vad gäller lagstiftningsarbetet har utskottet inhämtat att frågan om en ny häkteslagstiftning är under övervägande inom justitiedepartementet. Ett särskilt spörsmål därvidlag har angetts vara om lagstiftningsarbetet bör bedrivas parallellt med undersökningar rörande regleringen av häktningsinstitutet i rättegångsbalken. Härtill vill utskottet för sin del anmärka att spörsmålet om regleringen av tvångsmedlen enligt rättegångsbalken på sitt sätt är artskilt från den sedan länge påträngande och mera begränsade problematiken om hur man lagstiftningsvägen skall kunna åstadkomma praktiska förbättringar för dem som är häktade, anhållna och gripna. Utskottet vill därför för sin del förorda att de i motionerna angivna frågeställningarna snarast tas upp till övervägande i syfte att ny häkteslagstiftning skall kunna föreläggas riksdagen inom kort. Vad utskottet sålunda i anledning av motionerna 1974:1605 och 1974:1606 anfört rörande önskvärdheten av ny häkteslagstiftning bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Ikraftträdande m. m.

I det genom propositionen under 4 framlagda förslaget till lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område upptas - jämte förslag till vissa övergångsbestämmelser - bl. a. förslag till bestämmelse om att lagen om beräkning av strafftid m. m. och lagen om kriminalvård i anstalt skall träda i kraft den 1 juli 1974. Visserligen krävs uppenbarligen för den nya lagstiftningens genomförande såväl centralt som regionalt och lokalt ett omfattande förberedelsearbete, delvis antytt i det föregående såvitt gäller utarbetande av tillämpningsföreskrifter. Med tanke på vikten av att anstaltsarbetet snarast kommer att genomsyras av de tankegångar som präglar kriminalvårdsreformen och då vissa förberedelser redan igångsatts har utskottet emellertid inget att erinra mot den föreslagna tidpunkten.

I promulgationslagen bör tillfogas ett allmänt hänvisningsstadgande, varjämte vissa följdändringar i anledning av den nya lagstiftningen bör vidtas i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och i lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen beträffande en för kriminalvård i frihet och anstaltsvård gemensam lagstiftning avslår motionen 1974:1607 (yrkande 1) i denna del;
- B. att riksdagen beträffande uppskov med straffverkställighet med avslag på motionen 1974:1603 (yrkande 1) i denna del bifaller propositionen 1974:20 såvitt avser 12 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.;
- C. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser förslaget till lag om beräkning av strafftid i den mån det inte behandlats under B ovan;
- D. att riksdagen beträffande önskemål om redaktionella preciseringar i 5 § andra stycket, 14 § första och andra styckena, 15, 24, 29 och 30 §§ förslaget till lag om kriminalvård i anstalt avslår motionerna 1974:1605 (yrkande 1 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del;
- E. att riksdagen beträffande utarbetande av tillämpningsföreskrifter avslår motionen 1974:1602 (yrkande 3) i denna del;
- F. att riksdagen beträffande frigivningsförberedelser med avslag på motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 16 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- G. att riksdagen beträffande uttrycket "föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet" i 14 § andra stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt avslår motionen 1974:1605 (yrkande 1 delvis) i denna del;
- H. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser 14 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- I. att riksdagen beträffande samarbetet mellan kriminalvården och andra myndigheter och organ, m. m. i anledning av motionen 1974:1603 (yrkande 2) i denna del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
- K. att riksdagen beträffande fördelning av intagna mellan lokal- och riksanstalter i anledning av propositionen och motionerna 1974:1605 (yrkande 3) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del för sin del antar 6 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

6 §

Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och rixsanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst ett år eller behandling enligt 28 kap. 3 § brottsbalken skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering placeras företrädesvis i rixsanstalt. När så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Den som undergår fängelse i högst fyra månader bör företrädesvis vara placerad i rixsanstalt.

- L. att riksdagen beträffande placering av intagen som ej fyllt 21 år i anledning av propositionen och motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del för sin del antar 8 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen innehåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

8 §

Vid placering av intagen som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han såvitt möjligt hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

Vid placering av intagen som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han, om ej särskilda skäl föranleder annat, hålles åtskild från sådana intagna som kan inverka menligt på hans anpassning i samhället.

- M. att riksdagen beträffande placering av kvinnliga intagna avslår motionen 1974:1607 (yrkande 4) i denna del;
- N. att riksdagen beträffande en mera bestämd avgränsning av den grupp intagna som avses med 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt avslår motionen 1974:1605 (yrkande 4 delvis) i denna del;
- O. att riksdagen beträffande undantag från den i 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivna tvåårsgränsen avslår motionen 1974:1605 (yrkande 4 delvis) i denna del;
- P. att riksdagen beträffande permission för den grupp intagna som avses med det under N nämnda lagrummet avslår motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del;

- Q. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1605 (yrkande 4 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 7 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- R. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser 32 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- S. att riksdagen beträffande undervisning m. m. med avslag på motionerna 1974:1602 (yrkande 1 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 10 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- T. att riksdagen beträffande fysisk träning och utomhusvistelse i anledning av propositionen och motionerna 1974:1602 (yrkande 1 delvis), 1974:1605 (yrkande 1 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del för sin del antar 13 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

13 §

Intagen skall *såvitt det är möjligt* beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Om ej hinder möter, skall intagen ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme.

Intagen skall beredas tillfälle till fysisk träning som är lämplig med hänsyn till hans ålder och hälsotillstånd.

Intagen skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme om ej synnerligt hinder möter däremot.

- U. att riksdagen beträffande intagens närvaro vid brevöppning med avslag på motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 27 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- V. att riksdagen beträffande arbete i enrum på egen begäran med avslag på motionen 1974:1600 bifaller propositionen såvitt avser 18 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- X. att riksdagen beträffande avskaffande av isolering avslår motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del;
- Y. att riksdagen beträffande avskildhet för utredning med avslag på motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del samt i anledning av propositionen och motionen 1974:1605 (yrkande 6) i denna del för sin del antar 19 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

19 §

I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna *under så lång tid som* oundgängligen kräves för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt får denne hållas avskild från andra intagna *endast i den mån det* oundgängligen kräves för att syftet med utredningen ej skall äventyras.

- Z. att riksdagen beträffande uttrycket "menligt inflytande" i 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt avslår motionerna 1974:1605 (yrkande 7 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del;
- Å. att riksdagen beträffande graden av fara för säkerhet till liv eller hälsa enligt det under Z avsedda lagrummet avslår motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del;
- Ä. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del samt i anledning av propositionen och motionerna 1974:1605 (yrkande 7 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del för sin del antar 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att lagrummet erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

20 §

Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för *intagens egen eller* annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan anstalt får hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sättes i verket.

Beslut enligt första eller andra stycket skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden.

- Ö. att riksdagen beträffande läkares medverkan med avslag på motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis) och 1974:1607

(yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 23 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;

- AA. att riksdagen beträffande förutsättningen för disciplinär bestraffning i anledning av propositionen i denna del för sin del antar 46 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

46 §

Bryter intagen mot anbefalld ordning eller *beter han sig eljest klandervärt*, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 47 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Bryter intagen mot anbefalld ordning eller *meddelade anvisningar*, får disciplinär bestraffning åläggas honom enligt vad som sägs i 47 §, om det ej föreligger anledning att han skall låta sig rätta av anvisningar eller tillsägelse eller om gärningen är av sådan beskaffenhet att bestraffning är påkallad av hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten.

- AB. att riksdagen beträffande förhållandet mellan inneslutning i enrum och förordnande att viss tid ej skall inräknas i verkställighetstiden avslår motionen 1974:1605 (yrkande 8 delvis) i denna del;
- AC. att riksdagen beträffande kombination av under AB nämnda åtgärder avslår motionen 1974:1605 (yrkande 8 delvis) i denna del;
- AD. att riksdagen med avslag på motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis), 1974:1605 (yrkande 8 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 47 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;
- AE. att riksdagen beträffande terapeutiska åtgärder m. m. avslår motionerna 1974:1602 (yrkande 2) och 1974:1605 (yrkande 5) i denna del;
- AF. att riksdagen beträffande utredning av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. med avslag på motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del samt i anledning av motionen 1974:1604 samt motionerna 1974:1605 (yrkande 9) och 1974:1607 (yrkande 2) i denna del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
- AG. att riksdagen med avslag på motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del bifaller propositionen såvitt avser 21, 22 och 48–51 §§ förslaget till lag om kriminalvård i anstalt;

- AH. att riksdagen beträffande ökad insyn i anstaltsverksamheten, m. m. i anledning av motionerna 1974:1605 (yrkande 2) och 1974:1607 (yrkande 3) i denna del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
- AI. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan ovan;
- AK. att riksdagen bifaller propositionen såvitt avser förslaget till lag om ändring i brottsbalken;
- AL. att riksdagen beträffande önskvärdheten av ny häkteslagstiftning i anledning av motionen 1974:1605 (yrkande 10) i denna del och motionen 1974:1606 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
- AM. att riksdagen för sin del antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område med tillägg till lagen av ett som 6 § betecknat stadgande med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

6 §

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i lagen (1974:000) om beräkning av strafftid m. m. eller lagen (1974:000) om kriminalvård i anstalt, skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

AN. att riksdagen för sin del antar följande

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall**

Härigenom förordnas, att i 4¹ och 17 §§ lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall ordet "fångvårdsanstalt" skall bytas ut mot "kriminalvårdsanstalt".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

¹ Senaste lydelse 1971:638

AO. att riksdagen för sin del antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål

dels att i 7 §¹ ordet "fängvårdsanstalt" skall bytas ut mot "kriminalvårdsanstalt",

dels att 7 a § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §²

Om det beträffande misstänkt, som är häktad, kan förutses att det kommer att dröja avsevärt innan beslutad rättspsykiatrisk undersökning kan inledas, får förordnas, att den misstänkte skall förvaras i *fängvårdsanstalt* och därvid vara underkastad bestämmelserna i 45–48 §§ lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i *fängvårdsanstalt* i tillämpliga delar. Sådant förordnande får meddelas endast om chefen för den klinik vid vilken undersökningen skall utföras eller, om undersökningen ej skall utföras vid rättspsykiatrisk klinik, undersökningsläkaren begär det samt den misstänkte och åklagaren samtycka därtill. Innan förordnande meddelas skall tillfälle beredas den misstänktes försvarare att yttra sig.

Om det beträffande misstänkt, som är häktad, kan förutses att det kommer att dröja avsevärt innan beslutad rättspsykiatrisk undersökning kan inledas, får förordnas, att den misstänkte skall förvaras i *sådan kriminalvårdsanstalt eller avdelning av kriminalvårdsanstalt som är sluten* och därvid vara underkastad bestämmelserna i 10, 17, 18 och 20–22 §§ lagen (1974:000) om *kriminalvård i anstalt* i tillämpliga delar. Sådant förordnande får meddelas endast om chefen för den klinik vid vilken undersökningen skall utföras eller, om undersökningen ej skall utföras vid rättspsykiatrisk klinik, undersökningsläkaren begär det samt den misstänkte och åklagaren samtycka därtill. Innan förordnande meddelas skall tillfälle beredas den misstänktes försvarare att yttra sig.

Så snart undersökningen kan inledas skall den misstänkte föras till den plats där undersökningen skall utföras. Om särskilda skäl i annat fall föranleda att förvaring under villkor som avses i första stycket avbrytes, skall förordnandet därom återkallas.

¹ Senaste lydelse 1967:947

² Senaste lydelse 1969:40

Beslut enligt denna paragraf meddelas av kriminalvårdsstyrelsen eller tjänsteman inom kriminalvården som styrelsen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

Stockholm den 21 mars 1974

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Mattson (s), herrar Polstam (c), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), Bengtsson i Göteborg (c), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Nilsson i Visby (s), Fransson (c), Lövenborg (vpk), fru André (c) och herr Lundgren (s).

Reservationer

1. vid *punkten A* i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som beträffande en för kriminalvård i frihet och anstaltsvård gemensam lagstiftning anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med orden "Redan i" och slutar med orden "denna del" bort ha följande lydelse:

Redan i detta sammanhang vill utskottet emellertid ta upp ett i motionen 1974:1607 framställt yrkande om att förslag snarast bör framläggas till en för anstalts- och frivården gemensam lagstiftning. Utskottet vill i denna fråga, som också aktualiserats i några av remissyttrandena över departementspromemorian, uttala stark sympati för tanken på en gemensam kriminalvårdslag, som är väl motiverad av de strävanden mot ökad integrering mellan frivård och anstaltsvård som präglar den redan beslutade kriminalvårdsreformen. Visserligen kan mot denna tanke anföras att bestämmelserna om kriminalvård i frihet nyligen har reformerats och att erfarenheterna av den lagstiftningen och av de nu förestående reformerna på anstaltsvårdens område bör avvaktas innan man överväger en gemensam lagreglering av allt kriminalvårdsarbete på verkställighetsplanet. Emellertid bör man inte stanna vid de resultat som nu uppnåtts. Som utskottet anför nedan under avsnittet Andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klientel erfordras från Kungl. Maj:ts sida kraftfulla åtgärder för ernående av speciella former för kontakt och samverkan mellan kriminalvården samt myndigheter och organ utanför kriminalvården. I linje med vad motionärerna uttalar erfordras därjämte ytterligare överväganden när det gäller samarbetet mellan skilda kriminalvårdsorgan på anstaltssidan och frivårdssidan. Ett stort antal kommittéer på området har nyligen avslutat eller kan beräknas inom kort komma att

avsluta sitt arbete. Av det anförda framgår att nya ställningstaganden till olika frågeställningar inom kriminalvården måste aktualiseras inom den närmaste framtiden. Ett konsekvent fullföljande av huvudtanken bakom kriminalvårdsformen fordrar därvid enligt utskottets mening en övergripande lösning som bäst kommer till uttryck i en för allt kriminalvårdsarbete på verkställighetsplanet gemensam lagstiftning. I enlighet med vad nu sagts bör som motionärerna yrkar riksdagen hos Kungl. Maj:t begära att förslag till sådan lagstiftning snarast framläggas.

dels att utskottets hemställan under A bort ha följande lydelse:

A. att riksdagen beträffande en för kriminalvård i frihet och anstaltsvård gemensam lagstiftning med bifall till motionen 1974:1607 (yrkande I) i denna del hos Kungl. Maj:t begär att förslag till sådan lagstiftning snarast föreläggs riksdagen.

2. vid *punkten B* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som beträffande uppskov med straffverkställighet anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 29 med orden "Till en" och slutar på s. 31 med orden "med straffverkställighet" bort ha följande lydelse:

Av intresse i sammanhanget är kriminalvårdsnämndens beskrivning av nuvarande praxis. Bland omständigheter som enligt gällande ordning utgör grund för uppskov anför nämnden sålunda den dömdes intresse av att efter en tids sjukdom eller arbetslöshet få arbeta ytterligare någon eller några månader för att kunna betala på sina skulder, intresset av att få vara hemma någon tid för att kunna bistå sammanboende, fästmo eller hustru, som snart skall föda barn, och därefter kunna hjälpa henne med skötseln av barnet, intresset av att inte behöva bryta ett idrottslag under pågående tävlingsssäsong eller ett musikkapell under tiden för dess engagemang samt intresset av att under speciella förhållanden inte låta en skolklass byta lärare under pågående termin. Enligt nämndens uppfattning ryms omständigheter av nu angiven art inte under beteckningen synnerliga skäl.

Enligt utskottets mening måste tillräckligt utrymme finnas för hänsynstagande i uppskofsärendet till intressen av skilda slag som i enskilda fall kan vara betydligt starkare än intresset av omedelbar straffverkställighet. Som framgår av det föregående innebär de i propositionen föreslagna reglerna rörande uppskov en viss liberalisering. De av kriminalvårdsnämnden och motionärerna omfattade synpunkterna på frågan om vilka skäl som bör föreligga för uppskov under sex månader har emellertid inte i erforderlig mån tillgodosetts genom propositionens lagtext. Detsamma gäller reglerna om uppskov för ytterligare högst sex månader.

Under hänvisning till de av kriminalvårdsnämnden och motionärerna åberopade skälen förordar utskottet sålunda att riksdagen med bifall till

motionen 1974:1603 antar 12 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. med den ändring motionärerna föreslagit.

dels att utskottets hemställan under B bort ha följande lydelse:

B. att riksdagen beträffande uppskov med straffverkställighet i anledning av propositionen och med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 1) i denna del för sin del antar 12 § förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m. med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag 12 §

Om *särskilda* skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter, får kriminalvårdsstyrelsen på ansökan av den som dömts till fängelse och icke är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt vad ovan är föreskrivet i denna lag får verkställas. Föreligger *synnerliga* skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är havande eller ammar barn få beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Om skäl föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter, får kriminalvårdsstyrelsen på ansökan av den som dömts till fängelse och icke är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt vad ovan är föreskrivet i denna lag får verkställas. Föreligger *särskilda* skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är havande eller ammar barn får beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Uppskov får — — — — — beslutet återkallas.

Visar den — — — — — kriminalvårdsstyrelsens beslut.

3. vid punkten O i utskottets hemställan

av fru Kristensson (m) och herr Schött (m), som beträffande undantag från den i 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivna tvåårsgränsen anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med orden "Samma principiella" och slutar med orden "denna del" bort ha följande lydelse:

Samma principiella betraktelsesätt, innebärande att restriktivitet måste iakttas vid bestämning av den krets som avses med 7 § tredje stycket, bör enligt utskottets mening anläggas även på den andra i motionen berörda frågan. Härvidlag måste det emellertid i enlighet med motionärernas tankegång beaktas att en påföljd som — under hänsynstagande till det men en samtidigt ådömd förvisning innebär — bestämts till tid understigande två år i många fall skulle ha bestämts till en längre

tid därest förvisning inte samtidigt kommit i fråga. Och detta skäl vinner i styrka vid det förhållandet att en ådömd förvisning i många fall inte verkställs. Hänsyn bör vidare tas till det förhållandet att straffminimum för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling som gäller narkotika är fängelse ett år. Nu angivna förhållanden kan medföra att utdömt straff även för sådan allvarlig brottslighet som avses med lagrummet begången av sådan lagöverträdare som eljest omfattas av stadgandet i vissa fall understiger två år. De skäl som talar för tillämpning av de mera restriktiva bestämmelserna om placering i slutna anstalt, avskildhet och permission i de fall som avses med den i propositionen föreslagna lagstiftningen talar enligt utskottets mening med samma styrka för att dessa bestämmelser också skall gälla i sådana fall som utskottet nyss angivit där strafftiden understiger två år. Med hänsyn till att ingrepp som innebär minskad rörelsefrihet för de intagna inte bör göras utan mycket starka skäl är det dock självklart att den ordning utskottet nu förordat endast får tillämpas i klara undantagsfall. I enlighet med motionärernas yrkande i denna del bör en regel av nu antytt innehåll tas upp i 47 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt. Utskottet ansluter sig sålunda till yrkandet i motionen 1974:1605 i här behandlad del. Utskottet vill tillägga, att synpunkter liknande de här anförda också gör sig gällande i fråga om prövning av fråga om villkorlig frigivning efter halva verkställighetstiden.

dels att utskottets hemställan under O bort ha följande lydelse:

O. att riksdagen beträffande undantag från den i 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivna tvåårsgränsen i anledning av motionen 1974:1605 (yrkande 4 delvis) i denna del godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende.

4. vid *punkten Q* i utskottets hemställan

av fru Kristensson (m) och herr Schött (m), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 anser att utskottets hemställan under Q bort ha följande lydelse:

Q. att riksdagen i anledning av propositionen och motionen 1974:1605 (yrkande 4 delvis) i denna del för sin del antar 7 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

7 §

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Kungl. Maj:ts förslag

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Utskottets förslag

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. *Om synnerliga skäl därtill föreligger skall vad nu sagts gälla även den som dömts till fängelse understigande två år, om han eljest tillhör den kategori lagöverträdare som här avses.* Vad i detta stycke sagts gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

5. vid punkten V i utskottets hemställan

av fru Kristensson (m), herr Johansson i Växjö (c) och herr Schött (m), som — beträffande arbete i enrum på egen begäran — anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 47 med orden "Utskottet vill" och slutar på s. 48 med orden "intagnes begäran" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill till en början framhålla att den intagne enligt den nya lagstiftningen i många avseenden skall få större personlig frihet och vidgade möjligheter att påverka utformningen av anstaltsvistelsen. Utskottet ser därför den i propositionen föreslagna begränsningen av intagens nuvarande bestämmanderätt vad gäller arbete i enrum som ett avsteg från en huvudprincip i reformen. Vid ställningstagande till frågan om lagregelns utformning måste också beaktas förekomsten av våld och hot från medintagnas sida. Erfarenheten ger vid handen att det föreligger en ökande tendens till sådana övergrepp, som inte sällan har sin grund i det tilltagande missbruket av berusningsmedel bland de intagna. Som anledning anges också ouppklarade narkotikaaffärer, ofta gällande stora belopp. Det förekommer också att hämndåtgärder mot "tjallare" i narkotikasammanhang tar sig våldsamma uttryck. Våld och hot har vidare förekommit för att öka anslutningen till mat- och arbetsstrejker

och andra massaktioner. För en intagen som är utsatt för våld eller hot av angiven art är det ofta svårt att yppa för anstaltspersonalen varifrån hotet kommer eller vilka uttryck det tagit sig. Även eljest kan det — såsom lagrådet anför — vara svårt eller omöjligt att konstatera att det föreligger skäl av erforderlig styrka för arbetsplacering i enrum, eftersom det ofta rör sig om förhållanden som inte alls eller endast med svårighet är åtkomliga för utomståendes bedömning. I sammanhanget bör vidare beaktas att den intagne i regel får tilltros ha förmåga att själv bedöma om arbete i enrum kan medföra psykiska påfrestningar för honom. Mot den angivna bakgrunden bör stadgandet i 18 § första stycket i likhet med vad lagrådet, en hovrätt, LO och Statsanställdas förbund uttalat sig för utformas som en huvudregel om rätt för intagen att arbeta i enrum.

I vissa fall kan emellertid föreligga sådana omständigheter att andra åtgärder, t. ex. av terapeutisk art, kan vara att föredra framför arbete i enrum. Det bör också beaktas att isolering — särskilt när den har sin grund uteslutande i personliga problem hos den intagne — kan få skadliga verkningar för den intagne. Huvudregeln bör därför förses med en viss reservation. Härjämte bör i syfte att bl. a. öka möjligheterna att sätta in lämpligare åtgärder och för att motverka skadliga effekter av alltför långvarig vistelse i enrum ges en bestämmelse om medverkan av läkare. Härvidlag bör föreskrivas att läkare skall yttra sig senast inom en vecka efter det att begäran framställts.

Genom den av utskottet valda lösningen uppnås den fördelen att intagen som upplever t. ex. hot från medintagen kan få arbetsplacering i enrum omedelbart utan avbidan på resultatet av en närmare undersökning. Utskottet vill framhålla att utskottets ståndpunkt inte innebär ett avståndstagande från tanken att anstaltsvistelsen i största möjliga utsträckning bör präglas av gemenskap mellan de intagna.

dels att utskottets hemställan under V bort ha följande lydelse:

V. att riksdagen beträffande arbete i enrum på egen begäran i anledning av propositionen och motionen 1974:1600 för sin del antar 18 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

18 §

Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om *beaktansvärda* skäl talar *härför*.

Läkare skall yttra sig över begäran som avses i första stycket, *om möjligt innan ärendet avgöres och annars inom en vecka därefter*. Medgivande skall omprövas så ofta *anledning därtill föreligger*, dock minst en gång i månaden.

Intagen får på egen begäran arbeta i enrum, om *inte särskilda* skäl talar *häremot*.

Läkare skall yttra sig över begäran som avses i första stycket *senast inom en vecka efter det att begäran framställts*. Medgivande skall omprövas så ofta *anledning därtill föreligger*, dock minst en gång i månaden.

6. vid *punkten X* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som beträffande avskaffande av isolering anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 48 med orden "Utskottet övergår" och slutar på s. 55 med orden "erfordras inte" bort ha följande lydelse:

Utskottet övergår nu till att behandla spörsmålen kring tvångsmässig isolering, varom regler föreslås dels i 19–23 §§, dels i 47–51 §§. Med tanke på att isolering kan innebära betydande risker för allvarliga skadeverkningar för dem som drabbas därav är utskottet i princip negativt inställt till dylika åtgärder. Alla former av isolering som straff eller behandlingsform bör därför mönstras ut. Mot denna bakgrund vill utskottet tillstyrka bifall till motionen 1974:1603 som går ut på att isolering skall avskaffas.

I 9 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt heter det bl. a. att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde samt att han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt. Utskottet finner att användandet av isolering helt strider mot denna viktiga och riktiga paragraf i den nya kriminalvårdslagen. Användandet av isolering är att djupt kränka den aktning för människovärdet som nämns i det föregående.

Enligt förslaget förkortas visserligen maximitiden för isolering till sju dagar i stället för tidigare 30, men ingenting hindrar att sjudagarsperioden upprepas gång efter gång och då är denna förkortning fiktiv.

Utskottet vill också fästa uppmärksamheten vid förslagets 19 §, där det heter: "I samband med utredning för planläggning av intagens vård i anstalt bör denne hållas avskild från andra intagna under så lång tid som oundgängligen krävs för att syftet med utredningen ej skall äventyras." Här råder alltså inga tidsbegränsningar. Inte heller i 20 §, som har följande lydelse: "Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv och hälsa eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna, får intagen hållas avskild från andra intagna. Sådant beslut skall omprövas så ofta anledning därtill föreligger, dock minst en gång i månaden."

De här nämnda paragraferna är också på sitt sätt karakteristiska för de kautschukartade formuleringar som präglar stora delar av det föreliggande lagförslaget. Så gott som alla dessa formuleringar ger också möjligheter till godtyckliga bedömningar när det gäller användandet av isolering som disciplinär åtgärd.

Utskottet anser att isolering som metod inom kriminalvården inte rimmar med den humanism som bör vara rådande i nuet. Det tillhör en förgången tid, och vetenskap och erfarenheten säger att det är en förkastlig "behandlingsmetod".

Fyra kuratorer vid rättspsykiatriska stationen i Stockholm (Kerstin Palmund, Gudrun Schyman, Maj Söör, Brita Wiel-Berggren) skriver i en artikel i DN den 13 november 1973 bl. a. följande:

”Den mest antidemokratiska motiveringen är den som säger att isolering skall tillgripas om intagen ’utövar menligt inflytande på andra intagna’. För närvarande anses man utöva sådant inflytande om man t. ex. arbetar för att tillvarata de intagnas gemensamma intressen, om man är med i redaktionen för en anstaltstidning eller på annat sätt deltar i kampen mot missförhållanden och förtryck. En nitisk tjänsteman kan tolka varje liten protest från en fånge som ’menligt inflytande’ och därigenom klargöra för de övriga intagna att protester får följder.

Att man dessutom kan bli isolerad på egen begäran väcker kanske en viss förvåning – vem vill utsätta sig för det frivilligt? Erfarenheten visar att det faktiskt är ett behov hos vissa fångar. Det gäller t. ex. sådana som tidigare varit tvångsvis isolerade under så långa perioder att de blivit ’tillvanda’. De har förlorat förmågan att vara med andra. Fången har helt enkelt övertagit personalens mönster för konfliktlösning.

Lagen inskränker den här formen av isolering till att gälla då den är förenlig med den intagnes anpassning till samhället, men eftersom isolering alltid försämrar anpassningen faller grunden för lagparagrafens existens.

Man kan också bli isolerad som en form av straff, nämligen om man ’bryter mot anbefalld ordning’ eller ’eljest beter sig klandervärt’.

Vad är klandervärt uppförande? Det låter som hämtat ur en förordning för forna tiders uppfostringsanstalter. ’Fördelen’ med isolering som disciplinstraff är att den öppet deklarerats som bestraffning och att fången vet att han måste bli utsläppt inom sju dagar. Efter de senaste årens debatt om disciplinstraff har användandet minskat, och i stället har man övergått till metoder som *formellt* inte är att betrakta som bestraffning, t. ex. senareläggning av villkorlig frigivning.

Som framgår ger lagförslaget stort utrymme åt subjektiva och godtyckliga bedömningar. En intagen som av någon anledning kommer i onåd hos fängelselets makthavare löper stor risk att hamna i enskilt rum för resten av fängelsetiden. Om han dessutom uppträder våldsamt kan han beläggas med *fängsel*. (Detta kallas inte bestraffning utan ingår i vården.)”

Utskottet kunde också citera en rad psykologer och läkare som vänder sig mot alla former av isoleringsstraff. I motionen 1974:1603 citeras bl. a. överläkaren Karl-Erik Törnqvist, en av de läkare som har den största erfarenheten av förhållanden i svenska fängelser. I en PM av den 31 januari 1974 framhåller han bl. a. att isoleringsåtgärder skapar desperation, hat och aggressivitet och försvårar kontakterna mellan fångar och personal.

Mot den här tecknade bakgrunden vänder sig utskottet mot alla de talrika paragrafer i lagförslaget som på ett eller annat sätt även för fortsättningen legaliserar isolering som straff eller ”behandlingsform”, dvs. 19–23 §§ och 46–51 §§, och utskottet förordar att riksdagen med bifall till motionen 1974:1603 och i anledning av motionen 1974:1607 beslutar att isolering enligt de nyss angivna lagrummen skall avskaffas och hos Kungl. Maj:t begär att förslag till nya lagstiftning i dessa delar omgående föreläggs riksdagen. Med hänsyn till det nu sagda bör övriga i lagstiftningsärendet föreliggande förslag rörande isoleringsproblematiken avslås.

dels att utskottets hemställan under X bort ha följande lydelse:

X. att riksdagen beträffande avskaffande av isolering med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del och i anledning av motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del beslutar att isolering enligt 19–23 §§ och 47–51 §§ förslaget till lag om kriminalvård i anstalt skall avskaffas och hos Kungl. Maj:t begär att förslag till erforderlig ny lagstiftning omgående föreläggs riksdagen.

7. vid *punkten X* i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som beträffande avskaffande av isolering anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 48 med orden "Utskottet övergår" och slutar på s. 49 med orden "skall avskaffas" bort ha följande lydelse:

Utskottet övergår nu till att behandla frågorna kring tvångsmässig isolering, varom regler föreslås dels i 19–23 §§, dels i 47–51 §§. Utskottet vill härvidlag först erinra om att anstaltslivet för de intagna skiljer sig från livet i samhället i övrigt därigenom att det måste upprätthållas med tvång. Detta skapar kontrollproblem som inte finns i andra kollektiv. Allmänt förekommande medel för att upprätthålla social kontroll har stundom visat sig otillräckliga på anstalt och tämligen hårda åtgärder har därför behövt tillgripas. Till sådana åtgärder hör enrumsplassering, såväl när den använts som behandlings- eller säkerhetsåtgärd som när den fungerat som disciplinmedel. Med tanke på att isolering innebär betydande risker för allvarliga skadeverkningar för den som drabbas därav är utskottet i princip negativt inställt till dylika åtgärder. Närmare erfarenheter rörande isoleringens kriminalpolitiska effekt som disciplinär bestraffning saknas, och mot den angivna bakgrunden ifrågasätter utskottet starkt dess ändamålsenlighet. Med hänsyn härtill och då de i 47 § i övrigt upptagna bestraffningarna, varning och förordnande att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden, torde vara tillfyllest därest — såsom utskottet på annat ställe förespråkar — disciplinära förseelser i första hand sätts in i ett terapeutiskt sammanhang och möts av åtgärder utan tvångsinslag, förordar utskottet att riksdagen med bifall till motionen 1974:1607 och i anledning av motionen 1974:1603 beslutar att isolering enligt 47 och 50 §§ skall avskaffas. Vad beträffar isolering som behandlings- eller säkerhetsåtgärd kan inte bortses från att förhållandena inom anstalterna är sådana att man i praktiken inte helt kan avstå från åtgärder av denna art såsom ett yttersta medel. Innan de tillgrips bör man dock i största möjliga utsträckning på andra vägar söka komma till rätta med de missförhållanden som kan aktualisera en isolering. Med hänsyn härtill kan utskottet inte tillstyrka bifall till yrkandet i motionen 1974:1603 som går ut på att isolering helt skall avskaffas.

dels att utskottets hemställan under X bort ha följande lydelse:

X. att riksdagen beträffande avskaffande av isolering med bifall till motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del och i anledning av motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del beslutar att isolering enligt 47 och 50 §§ förslaget till lag om kriminalvård i anstalt skall avskaffas.

8. vid *punkten Y* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under Y bort ha följande lydelse:

Y. att riksdagen *dels* beträffande avskildhet för utredning med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del avslår propositionen och motionen 1974:1605 (yrkande 6) i denna del såvitt avser 19 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* beslutar att den jämkning av numreringen av övriga paragrafer i förslaget som följer härav skall vidtas.

9. vid *punkten Z* i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som beträffande uttrycket ”menligt inflytande” i 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med orden ”Vad gäller” och slutar med orden ”anförda exemplen” bort ha följande lydelse:

Vad gäller kraven på en precisering av formuleringen ”menligt inflytande” delar utskottet motionärernas uppfattning att stadgandet på grund av den kritiserade formuleringens obestämdhet får en alltför vag innebörd. Med hänsyn till vikten av att ingripanden av den allvarliga art som regleras i lagrummet tillgrips med den största restriktivitet är det enligt utskottets mening angeläget att det nu ifrågavarande villkoret för stadgandets tillämpning anges mera precist. I överensstämmelse med vad som anges i motionen 1974:1607 bör därför texten ”allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna” utbytas mot orden ”sabotagehandlingar eller andra allvarliga ordningsstörningar”. I enlighet med det anförda föreslår utskottet att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1607 och 1974:1605 i denna del vidtar nu angiven ändring i 20 §.

dels att utskottets hemställan under Z bort ha följande lydelse:

Z. att riksdagen beträffande uttrycket ”menligt inflytande” i 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i anledning av motionerna 1974:1605 (yrkande 7 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del godtar vad utskottet uttalat om ändring av lagrummet i nu angivet hänseende.

10. vid *punkten Å* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till

reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under Ä bort ha följande lydelse:

Ä. att riksdagen *dels* med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del avslår propositionen och motionerna 1974:1605 (yrkande 7 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del såvitt avser 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* beslutar att den jämkning av numreringen av övriga paragrafer i förslaget som följer härav skall vidtas.

11. vid punkten Ä i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 9 anser att utskottets hemställan under Ä bort ha följande lydelse:

Ä. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del samt i anledning av propositionen och motionerna 1974:1605 (yrkande 7 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del antar 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att lagrummet erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

20 §

Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för annans säkerhet till liv eller hälsa eller för *allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom eller för att hindra att intagen utövar menligt inflytande på andra intagna*, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, föreliggande fara för *intagens egen eller annans säkerhet till liv eller hälsa eller för sabotagehandlingar eller andra allvarliga ordningsstörningar*, får intagen hållas avskild från andra intagna.

Intagen som — — — — — i verket.

Beslut enligt — — — — — i månaden.

12. vid punkten Ö i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under Ö bort ha följande lydelse:

Ö. att riksdagen *dels* beträffande läkares medverkan med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del avslår propositionen och motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del såvitt avser 23 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* beslutar att den jämkning av numreringen av övriga paragrafer i förslaget som följer härav skall vidtas.

13. vid *punkten AC* i utskottets hemställan

av fru Kristensson (m) och herr Schött (m), som beträffande kombination av inneslutning i enrum och förordnande att viss tid ej skall inräknas i verkställighetstiden anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 53 som börjar med orden "Utskottet vill" och slutar med orden "det föregående" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill emellertid i överensstämmelse med motionärernas tankegångar här erinra om sina uttalanden ovan i skilda sammanhang om vikten av att stor restriktivitet iakttas vid tillämpningen av bestämmelserna om isolering och att i görligaste mån mindre ingripande åtgärder först noggrant övervägs. Denna inställning kommer också till uttryck genom den begränsning av maximitiden från nuvarande 30 dagar till 7 dagar som innefattas i lagrummet. I linje med det anförda ställer sig utskottet bakom motionärernas förslag om utmönstring av möjligheten att i vissa fall kombinera åläggande av inneslutning med förordnande om att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden. Enligt utskottets mening erfordras nämligen inte någon ännu kraftigare reaktionsform än vad inneslutning eller förlängning av verkställighetstiden utgör. I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet bifall till det senast behandlade yrkandet i motionen 1974:1605. Yrkandet i samma motion rörande ordningsföljden mellan stadgandena om inneslutning och förordnande att viss tid inte skall inräknas i verkställighetstiden avstyrks. Det i motionen 1974:1607 i fråga om 47 och 50 §§ framförda yrkandet, såvitt det direkt avser att bestämmelserna om isoleringsstraff skall utgå, liksom yrkandet i detta hänseende i motionen 1974:1603 har utskottet behandlat i det föregående.

dels att utskottets hemställan under AC bort ha följande lydelse:

AC. att riksdagen beträffande kombination av under AB nämnda åtgärder med bifall till motionen 1974:1605 (yrkande 8 delvis) i denna del godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende.

14. vid *punkten AD* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under AD bort ha följande lydelse:

AD. att riksdagen *dels* med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del avslår propositionen och motionerna 1974:1605 (yrkande 8 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) såvitt avser 47 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* beslutar att den jämkning av numreringen av övriga paragrafer i förslaget som följer härav skall vidtas.

15. vid *punkten AD* i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 anser att utskottets hemställan under AD bort ha följande lydelse:

AD. att riksdagen i anledning av propositionen och motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis), 1974:1605 (yrkande 8 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del för sin del antar 47 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

47 §

Som disciplinär bestraffning kan

1. den intagne tilldelas varning,

2. *den intagne åläggas att vara innesluten i enrum under högst sju dagar eller,*

3. om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet, förordnande meddelas att viss bestämd tid, högst tio dagar, icke skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår.

Åtgärd enligt första stycket 2 och 3 får vidtagas i förening.

Vid tillämpning av första stycket 2 skall från tid, varunder den intagne ålägges att vara innesluten i enrum, avräknas tid under vilken han enligt 50 § hållits innesluten i enrum i samband med den utredning som föregått beslutet.

Som disciplinär bestraffning kan

1. den intagne tilldelas varning *eller,*

2. om det av särskilda skäl är erforderligt med hänsyn till förseelsens beskaffenhet eller på grund av upprepad misskötsamhet, förordnande meddelas att viss bestämd tid, högst tio dagar, icke skall inräknas i verkställighetstiden för den påföljd som den intagne undergår.

16. vid *punkten AD* i utskottets hemställan

av fru Kristensson (m) och herr Schött (m), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 13 anser att utskottets hemställan under AD bort ha följande lydelse:

AD. att riksdagen med avslag på motionerna 1974:1603 (yrkande 3 delvis) och 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del samt i anledning av propositionen och motionen 1974:1605 (yrkande 8 delvis) i denna del antar 47 § förslaget till lag om

kriminalvård i anstalt med den ändringen att andra stycket i lagrummet utgår.

17. vid *punkten AF* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under AF bort ha följande lydelse:

AF. att riksdagen beträffande utredning av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. i anledning av motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del avslår motionen 1974:1604 samt motionerna 1974:1605 (yrkande 9) och 1974:1607 (yrkande 2) i denna del.

18. vid *punkten AG* i utskottets hemställan

av herr Lövenborg (vpk), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 anser att utskottets hemställan under AG bort ha följande lydelse:

AG. att riksdagen *dels* med bifall till motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del och i anledning av motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del avslår propositionen såvitt avser 21, 22 och 48–51 §§ förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* beslutar att den jämkning av numreringen av övriga paragrafer i förslaget som följer härav skall vidtas.

19. vid *punkten AG* i utskottets hemställan

av herr Westberg i Ljusdal (fp), som under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 anser att utskottets hemställan under AG bort ha följande lydelse:

AG. att riksdagen *dels* i anledning av motionen 1974:1603 (yrkande 3 delvis) i denna del samt med bifall till motionen 1974:1607 (yrkande 5 delvis) i denna del avslår propositionen såvitt avser 50 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt, *dels* bifaller propositionen såvitt avser 21, 22, 48, 49 och 51 §§ samma förslag, *och dels* beslutar att den jämkning av numreringen av paragraferna i lagförslaget som följer härav skall vidtas.

Innehållsförteckning

sid.

Propositionen	1
1. Förslag till Lag om beräkning av strafftid m. m.	2
2. Förslag till Lag om kriminalvård i anstalt	8
3. Förslag till Lag om ändring i brottsbalken	19
4. Förslag till Lag om ikraftträdande av vissa lagar på kriminalvårdens område	22
Motionerna	23
Utskottet	25
Inledning	25
Propositionens huvudsakliga innehåll	25
Allmänna synpunkter	26
Förslaget till lag om beräkning av strafftid m. m.	29
Ökad integrering mellan anstalts- och frivård, frigivningsförbe- redelser	31
Andra samhällsorgans ansvar för kriminalvårdens klientel	34
Fördelningen av intagna mellan olika typer av anstalter	37
Bestämmelser beträffande vissa intagna som dömts för särskilt allvarlig brottslighet	41
Anstaltsvistelsens utformning	44
Avskildhet och enrumsvistelse m. m.	46
Förslaget till lag om kriminalvård i anstalt i övrigt	56
Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	56
Ny lagstiftning rörande behandlingen av häktade	56
Ikraftträdande m. m.	57
Utskottets hemställan	58
Närvaroförteckning	65
Reservationer	
1. Gemensam lagstiftning för kriminalvård i frihet och anstaltsvård (fp)	65
2. Uppskov med straffverkställighet (vpk)	66
3. Undantag från den i 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivna tvåårsgränsen (m)	67
4. Undantag från den i 7 § tredje stycket förslaget till lag om kriminalvård i anstalt föreskrivna tvåårsgränsen (m)	68
5. Arbete i enrum på egen begäran (m, c)	69
6. Avskaffande av isolering (vpk)	71
7. Avskaffande av isolering som disciplinär bestraffning (fp)	73
8. Avskaffande av isolering (vpk)	74
9. Uttrycket "menligt inflytande" i 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt (fp)	74
10. Avskaffande av isolering (vpk)	74
11. Uttrycket "menligt inflytande" i 20 § förslaget till lag om kriminalvård i anstalt (fp)	75

12. Avskaffande av isolering (vpk)	75
13. Kombination av inneslutning i enrum och förordnande att viss tid ej skall inräknas i verkställighetstiden (m)	76
14. Avskaffande av isolering (vpk)	76
15. Avskaffande av isolering som disciplinär bestraffning (fp)	77
16. Kombination av inneslutning i enrum och förordnande att viss tid ej skall inräknas i verkställighetstiden (m)	77
17. Avskaffande av isolering (vpk)	78
18. Avskaffande av isolering (vpk)	78
19. Avskaffande av isolering som disciplinär bestraffning (fp)	78